

**TURUN
YLIOPISTO**
Kauppakorkeakoulu

Työtä omilla ehdoilla

Kolmannessa iässä aloitetun yksinyrittäjyyden koetut merkitykset

Yrittäjyys, Johtamisen ja yrittäjyyden laitos

Pro gradu -tutkielma

Laatija:

Anniina Forsman

Ohjaajat:

KTT Sanna Ilonen

KTT Tommi Pukkinen

23.4.2026

Turku

Opiskelijan lausunto tekoölyn käytöstä tähän tutkielmaan liittyen:

En ole käyttänyt tekoölyä hyödyntäviä työkaluja tätä tutkielmaa kirjoittaessani.

Olen käyttänyt tekoölyä hyödyntäviä työkaluja tätä tutkielmaa kirjoittaessani. Tämä käyttö on dokumentoitu tutkielman liitteessä. Vakuutan, että tekoölyä käytettiin yliopiston ohjeistuksen mukaisella tavalla.

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Yrittäjyys

Tekijä: Anniina Forsman

Otsikko: Työtä omilla ehdoilla – Kolmannessa iässä aloitetun yksinyrittäjyyden koetut merkitykset

Ohjaajat: KTT Sanna Ilonen, KTT Tommi Pukkinen

Sivumäärä: 60 sivua (+ liitteet 9 sivua)

Päivämäärä: 23.4.2026

Tiivistelmä

Väestön ikääntyminen, terveiden elinvuosien lisääntyminen ja työelämän murros ovat lisänneet tarvetta tarkastella, millaisia uusia muotoja työnteko voi saada myöhemmässä elämänvaiheessa. Kolmas ikä ei näyttäyty vain työelämästä vetäytymisen vaiheena, vaan myös aikana, jolloin etsitään uusia tapoja toteuttaa itseään, hyödyntää kertynyttä osaamista ja pysyä toimeliaana. Tässä tutkielmassa huomio kohdistuu kolmannessa iässä aloitettuun yksinyrittäjyyteen, jota tarkastellaan haastateltavien omista kokemuksista käsin.

Aiemmassa tutkimuksessa kolmannen iän yrittäjyyttä on tarkasteltu esimerkiksi työn jatkamisen, hyvinvoinnin ja motiivien näkökulmasta, mutta kokemuksellinen ymmärrys siitä, mitä yrittäjyys merkitsee sen myöhemmällä iällä aloittaneille, on edelleen rajallista. Tämän tutkimuksen pääkysymys on, mitä yrittäjyys merkitsee kolmannessa iässä yrittäjyyden aloittaneille. Pääkysymystä tarkentavat alakysymykset: mitkä tekijät motivoivat aloittamaan yrittäjyyden kolmannessa iässä, millaiset tekijät tukevat yrittäjyyttä kolmannessa iässä ja millaiset tekijät haastavat yrittäjyyttä kolmannessa iässä.

Tutkielman teoreettinen viitekehys rakentuu elämäntilateorian, elämäntilanteen, elämäntilanteen sekä kolmannen iän, aktiivisen ikääntymisen ja myöhemmässä iässä aloitetun yrittäjyyden tutkimuksen varaan. Viitekehityksen avulla kolmannen iän yrittäjyyttä tarkastellaan myöhempään elämänvaiheeseen sijoittuvana ilmiönä, jossa aiempi työura, eläköityminen, toimijuus, elämäntilanne ja työn merkitykset kietoutuvat toisiinsa. Tutkielmassa huomio kohdistuu erityisesti yksinyrittäjyyteen, sillä aiemman tutkimuksen perusteella myöhemmällä iällä aloitettu yrittäjyys painottuu usein pienimuotoisiin, joustaviin ja omaan elämäntilanteeseen sovitettaviin yrittäjyyden muotoihin.

Tutkimus on toteutettu laadullisena tutkimuksena. Empiirinen aineisto koostuu viidestä puolistrukturoidusta teemahaastattelusta. Haastateltavat olivat Suomessa toimivia, kolmannessa iässä yrittäjyyden aloittaneita yksinyrittäjiä. Aineisto analysoitiin temaattisen analyysin avulla. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että kolmannessa iässä aloitettu yksinyrittäjyys näyttäytyy ennen kaikkea mahdollisuutena tehdä työtä omilla ehdoilla. Haastateltaville yrittäjyys merkitsi vapautta, mielekästä tekemistä, aiemman osaamisen hyödyntämistä, aktiivisena pysymistä sekä mahdollisuutta sovittaa työnteko omaan elämäntilanteeseen. Yrittäjyyden aloittamista motivoivat erityisesti autonomia, joustavuus, mielekäs tekeminen ja aiemman osaamisen hyödyntäminen. Yrittäjyyttä tukivat etenkin eläke, työkokemus, osaaminen, verkostot ja käytännön tuki, kun taas haastavina tekijöinä korostuivat myyntityö ja hinnoittelu, hallinnolliset velvoitteet, verotus ja byrokratia sekä digitalisaatioon ja tietotekniisiin käytäntöihin liittyvät muutokset. Tutkielma osoittaa, että kolmannessa iässä aloitettua yksinyrittäjyyttä on perusteltua tarkastella elämäntilanteeseen ja elämäntilanteeseen kytkeytyvänä kokemuksellisenä ilmiönä.

Avainsanat: kolmas ikä, yksinyrittäjyys, senioriyrittäjyys, elämäntilanteen, elämäntilanteeseen kytkeytyvä, yksinyrittäjyyden merkitykset

SISÄLLYS

1	Johdanto	7
1.1	Tutkimuksen tausta	7
1.2	Tutkimuskysymykset	8
1.3	Tutkimuksen toteutus	9
1.4	Tutkimuksen rakenne	10
2	Teoreettinen viitekehys	12
2.1	Kolmas ikä ura- ja elämänvaiheteoreettisesta näkökulmasta	12
2.2	Kolmannen iän yrittäjäyys	14
2.3	Kolmannen iän yksinyrittäjäyden taustatekijät	16
2.4	Kolmannen iän yksinyrittäjäyden tarkastelukehys	22
3	Metodologia	24
3.1	Tutkimusote	24
3.2	Aineistonkeruu	24
3.3	Aineiston analysointi	28
3.4	Tutkimusetiikka, tietosuoja ja luotettavuus	30
4	Empiiriset tulokset	33
4.1	Yrittäjäksi ryhtymisen motiivit ja merkitykset	33
4.2	Kolmannen iän resurssit ja edellytykset	37
4.3	Yrittäjäyden vaatimukset	39
4.4	Sosiaaliset suhteet ja ympäristön reaktiot	41
4.5	Muutos, oppiminen ja tulevaisuuden suunta	43
5	Keskustelu	46
5.1	Yhteenveto tuloksista	46
5.2	Tulosten tulkinta ja johtopäätökset	47
5.3	Tutkimuksen rajoitukset ja jatkotutkimusehdotukset	55
	Lähteet	57

Liitteet	61
Liite 1 Haastattelurunko	61
Liite 2 Tutkimustiedote	63
Liite 3 Tietosuojailmoitus	66
Liite 4 Selvitys tekoälyn käytöstä	68

KUVIOT

Kuvio 1. Tutkimuksen rakentuminen	11
Kuvio 2 Elämäntilanteeseen kytkeytyvä kolmannen iän yksinyrittäjyys	23
Kuvio 3 Temaattisen analyysin mallinnos yrittäjyyden merkityksestä kolmannessa iässä	30
Kuvio 4 Kolmannessa iässä aloitetun yksinyrittäjyyden jäsentyminen	54

TAULUKOT

Taulukko 1 Taustatietoa haastatelluista	27
Taulukko 2 Tutkimuksen keskeisten tulosten yhteenveto	46

1 Johdanto

Tämä johdantoluku taustoittaa tutkielman aihetta ja tuo esiin sen ajankohtaisuutta. Samalla tutkielma kytetään osaksi kolmannessa iässä tapahtuvia työsiirtymiä ja myöhemmän elämänvaiheen yrittäjyyttä koskevaa keskustelua. Lisäksi luvussa esitellään tutkimuskysymykset ja keskeiset rajaukset sekä kuvataan tutkielman rakenne.

1.1 Tutkimuksen tausta

Suomen väestön ikääntyminen ja suurten ikäluokkien siirtyminen eläkkeelle ovat jo muuttaneet työmarkkinoita ja yhteiskuntaa merkittäväällä tavalla. Eläkemenot ja hoivapalveluiden kysyntä kasvavat, mikä luo painetta julkiselle taloudelle. Työikäisten osuus väestöstä pienenee, osaavaa työvoimaa poistuu työmarkkinoilta ja elämänkaarien piteneminen kasvattaa ikääntyneiden joukkoa. Noin neljännes Suomen väestöstä on yli 65-vuotiaita, tehden Suomesta yhden Euroopan ikääntyneimmistä maista. (Riekhoff ym. 2023; Dufva ym. 2026, 19.) Tämä kehitys jatkuu edelleen, sillä 1960-luvulla syntyneet suuret ikäluokat lähestyvät vanhuuseläkeikää. Väestön ikärakenne muuttuu edelleen ja työvoimatarpeet muuttuvat.

Vaikka terveiden elinvuosien lisääntyminen on positiivinen asia, haastaa se suomalaista eläkejärjestelmää ja huoltosuhdetta (Dufva ym. 2026, 19). Vuoden 2024 lopussa Suomessa oli noin 1,66 miljoonaa eläkkeensaajaa, joista kolmasosalla kuukausieläke jäi alle 1 500 euron (Eläketurvakeskus 2024). Elinajanodotteen kasvu länsimaissa sekä samanaikaisesti ikääntyvien terveyden ja toimintakyvyn merkittävä parantuminen viime vuosikymmeninä on lisännyt monien ikääntyvien halua hyödyntää osaamistaan osallistumalla yhteiskuntaan eri tavoin. WHO (2002) käyttää tästä nimitystä aktiivinen ikääntyminen. Osallistumistapoja on monia, kuten esimerkiksi vapaaehtoistoiminta, osa-aikatyö tai yrittäjyys. Eurooppalaisessa keskustelussa aktiivista ikääntymistä on luonnehdittu työurien pidentämiseen liittyväksi strategiaksi. Keskustelusta usein sivuutetaan yksilön näkökulmat ja yksilön hyvinvoinnin edistäminen (Walker & Maltby 2012, 125). Sitran mukaan seuraavan kymmenen vuoden sisällä on panostettava siihen, että eläkeiän ohittaneet halukkaat saavat mahdollisuuden jatkaa työelämässä (Dufva ym. 2026, 20).

Väestön ikääntyminen, kolmannen iän pidentyminen ja työelämän murros haastavat perinteisiä käsitteitä eläkkeelle siirtymisestä ja työuran päättymisestä. Kolmannella iällä viitataan elämänvaiheen työuran ja vanhuuden välissä. Tässä elämänvaiheessa saatetaan suunnitella eläköitymistä, mutta myös etsitään uusia tapoja toteuttaa itseään ja olla toimelias. Työ ei välttämättä katkea tiettyyn määritettyyn eläkeikään, vaan voi jatkua uudellisissa muodoissa, kuten yrittäjyytenä. Eläkeikäisten osallistumista työelämään on tutkittu erityisesti palkkatyön ja niin sanotun bridge

employmentin näkökulmasta, jossa työtä jatketaan osa-aikaisesti tai projektimaisesti ennen siirtymistä kokonaan pois työmarkkinoilta (Wang & Shultz 2010, 191–192; Hoogendoorn ym. 2024). Tutkimusten mukaan työn jatkamisen motiiveja ovat taloudelliset tarpeet, mutta myös työn tuottama merkityksellisyys, identiteetti ja sosiaalinen vuorovaikutus (Weber & Schaper 2004, 157; Wang & Shultz 2010, 185).

Tämä tutkielma tarkastelee yhtä konkreettista osallistumisen muotoa; yrittäjyyttä kolmannessa iässä. Myöhäisuran yrittäjyyttä on tarkasteltu yhtenä keinona vastata väestön ikääntymisen haasteisiin, sillä itsensä työllistävät jäävät tutkimusten mukaan keskimäärin myöhemmin eläkkeelle kuin palkansaajat. Tällöin heidän osaamisensa ja inhimillinen pääomansa pysyvät pidempään työelämän käytössä, mikä voi samalla vähentää painetta eläkejärjestelmälle (Kautonen ym. 2017, 318–319).

Kautosen ym. (2017, 318–319) mukaan myöhäisuran yrittäjyyden yhteiskunnallinen hyöty ei yksin riitä perusteeksi sen edistämiseksi, vaan yrittäjyyden on oltava myös ikääntyvälle yksilölle houkutteleva ja hyvinvointia tukeva vaihtoehto. Ikääntyvien yrittäjien motiiveja ja esteitä on analysoitu esimerkiksi Kautosen (2012) sekä Kautosen ym. (2014) tutkimuksissa, joissa on havaittu, että iäkkäät yrittäjät hakevat usein joustavuutta ja mahdollisuutta hyödyntää kertynyttä osaamista sen sijaan, että he tavoittelisivat voimakasta liiketoiminnan kasvua. Kolmannen iän työntekijät arvostavat mahdollisuutta päättää itse työn rytmistä ja sisällöstä (Kautonen ym. 2014, 582). Yksinyrittäjyys voi tarjota väylän jatkaa työskentelyä eläkkeellä tai työuran loppupuolella tavalla, joka yhdistää kolmannen iän työntekijöiden toiveen joustavuudesta ja autonomiasta. Yksinyrittäjyydellä viitataan tässä tutkimuksessa tilanteeseen, jossa yrittäjä toimii ilman työntekijöitä ja kantaa päävastuun työn hankinnasta ja toteutuksesta omia palveluitaan tarjoten.

Yksinyrittäjyys on Suomessa yleinen yrittäjyyden muoto. Aiemmassa tutkimuksessa sitä on tarkasteltu pääosin määrällisestä näkökulmasta, kun taas sen koettuja merkityksiä eri elämänvaiheissa on tutkittu vähemmän. Tässä tutkielmassa syvennetään ymmärrystä kolmannessa iässä aloitetun yksinyrittäjyyden merkityksistä yrittäjien omista kokemuksista käsin. Aihe on ajankohtainen myös siksi, että digitalisaatio ja tekoäly vauhdittavat työn murrosta ja osaamisvaatimuksia. Tutkielma kytkeytyy laajempaan työelämän murrokseen, jossa työn tekemisen muodot yksilöllistyvät ja ovat entistä joustavampia.

1.2 Tutkimuskysymykset

Tässä tutkielmassa tarkastellaan, miten kolmannessa iässä yrittäjyyden aloittaneet kuvaavat yrittäjyyttä ja sen merkityksiä osana omaa elämänvaihettaan.

Tämän tutkimuksen pääkysymys on:

Mitä yrittäjyys merkitsee kolmannessa iässä yrittäjyyden aloittaneille?

Pääkysymystä tarkentavat seuraavat alakysymykset:

- 1. Mitkä tekijät motivoivat aloittamaan yrittäjyyden kolmannessa iässä?*
- 2. Millaiset tekijät tukevat yrittäjyyttä kolmannessa iässä?*
- 3. Millaiset tekijät haastavat yrittäjyyttä kolmannessa iässä?*

Tutkimuskysymykset ohjaavat teoreettisen viitekehyksen muodostamista sekä empiirisen aineiston keruuta ja analyysiä.

1.3 Tutkimuksen toteutus

Tutkimuksessa yksinyrittäjyyttä tarkastellaan kolmannen iän elämänvaiheeseen sijoittuvana urasiirtymänä, jossa työn tekemisen tavat, elämäntilanteet ja työn merkitykset voivat jäsentyä uudelleen. Elämänkulku- ja urasiirtymänäkökulmat auttavat ymmärtämään, miten myöhemmällä iällä tapahtuva yrittäjyyteen siirtyminen kytkeytyy yksilön aiempaan työuraan, elämäntilanteeseen ja tulevaisuuden odotuksiin. Aktiivisen ikääntymisen näkökulma puolestaan tuo esiin toimijuuden, osallisuuden, osaamisen hyödyntämisen sekä jatkuvan oppimisen merkityksen myös kolmannessa iässä. Näiden näkökulmien avulla syvennetään ymmärrystä siitä, mitkä motiivit voivat ohjata yrittäjyyden polulle myöhemmällä iällä sekä miten ikääntymisen myötä muuttuvat elämäntilanteet ja tavoitteet heijastuvat työelämässä toimimiseen ja uratavoitteisiin.

Tutkielma on rajattu koskemaan Suomessa toimivia yli 50-vuotiaita henkilöitä, jotka ovat aloittaneet yksinyrittäjyyden myöhemmällä iällä. Tarkastelun ulkopuolelle jäävät nuoremmat yrittäjät, työnantajayrittäjät sekä henkilöt, jotka ovat toimineet yrittäjinä koko työuransa ajan. Näin huomio kohdistuu nimenomaan yrittäjyyteen elämänvaihesiirtymänä eikä pitkäaikaiseen tai koko työuran kestäneeseen yrittäjyysuraan. Sivutoimista yrittäjyyttä ei ole rajattu pois, mikäli se on alkanut myöhemmällä iällä. Tämä tuo yksinyrittäjyyteen kolmannessa iässä uuden tulokulman osittaisena työn tai harrastuksen muotona. Tutkimuksessa yksinyrittäjyys voi toteutua eri käytännön järjestelyin, kuten toiminimen, osakeyhtiön tai kevytyrittäjyyden muodossa, mutta tarkastelun kohteena ei ole näiden juridisten toteutustapojen vertailu.

Tutkimus toteutetaan laadullisena tutkimuksena, koska tavoitteena on syvällisesti ymmärtää millaisia merkityksiä kolmannessa iässä yrittäjyyden aloittaneet liittävät yrittäjyyteen, sen aloittamiseen

ja yrittäjänä toimimiseen sekä miten he kuvaavat kokemuksiaan elämäntilanteeseensa peilaten. Laadullinen lähestymistapa mahdollistaa yksilöllisten näkökulmien, motiivien ja merkitysten esiin tuomisen tavalla, jota määrällinen tutkimus ei tavoita (Hirsjärvi & Hurme 2022). Laadulliselle tutkimukselle tyypillisesti kiinnostuksen kohteena ovat ilmiön merkitykselliset piirteet ja kontekstisidonnainen ymmärrys, ei tilastollinen yleistettävyyttä (Eskola & Suoranta 1998; Tuomi & Sarajärvi 2018). Tässä tutkimuksessa tavoitteena ei ole tuottaa yleistettäviä tuloksia, vaan syventää ymmärrystä kolmannessa iässä aloitetusta yksinyrittäjyydestä kokemuksellisenä ja elämäntilanteeseen kytkeytyvänä ilmiönä.

Empiirinen aineisto koostuu viiden kolmannessa iässä yrittäjyyden aloittaneen yksinyrittäjän haastatteluista. Haastateltavilla on yrittäjyydestä usean vuoden kokemus, joten tutkimus kuvaa ensisijaisesti vakiintuneen yrittäjyyden merkityksiä, kokemuksia ja niihin liittyviä jälkikäteisiä tulkintoja. Tutkimuksen empiirinen aineisto ja tarkastelukonteksti ovat suomalaisia, mutta teoreettisena taustana hyödynnetään myös kansainvälistä tutkimusta. Tavoitteena on löytää sellaista tietoa, joka auttaa ymmärtämään kolmannen iän yksinyrittäjyyttä osana suomalaista työelämää ja myöhempää elämänvaihetta.

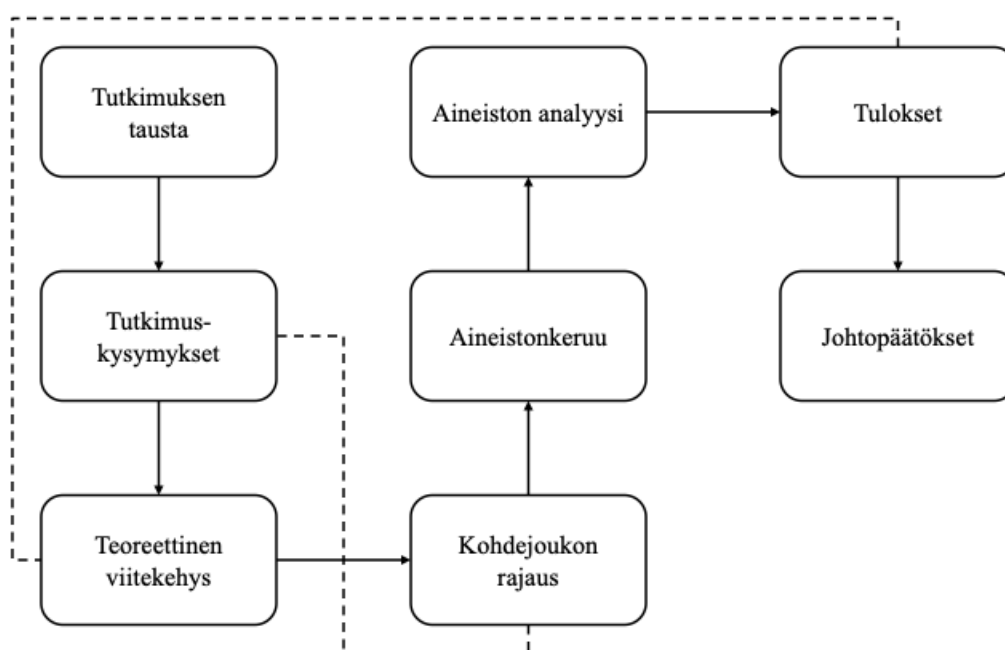
Julkisessa keskustelussa yksinyrittäjyyttä on joillakin toimialoilla kuvattu myös pakkoyrittäjyydeksi. Tässä tutkielmassa yksinyrittäjyyttä ei kuitenkaan tarkastella ensisijaisesti juridisena tai työoikeudellisena kysymyksenä. Keskiössä eivät myöskään ole yrityksen taloudellisten tunnuslukujen, kannattavuuden tai yrittäjän tulotason tarkastelu. Taloudellisia ja juridisia kysymyksiä tarkastellaan vain siltä osin, kuin ne mahdollisesti nousevat esiin haastateltavien kertomuksissa ja ovat olennaisia yksinyrittäjyyteen ryhtymisessä. Näin tutkimus pysyy rajattuna kokemukselliseen ja elämäntilanteeseen näkökulmaan, joka vastaa tutkielman tavoitteita.

Yrittäjyyttä tarkastellaan osana elämänvaihetta, jossa työn, eläkkeen ja muiden roolien painotukset voivat muuttua yksilöllisesti. Teoreettisessa viitekehysessä esitettävät näkökulmat toimivat käsitteellisinä välineinä ymmärtää, miksi toimijuus, osallisuus ja osaamisen ylläpito voivat korostua myöhemmällä iällä. Tavoitteena ei ole määrittää kolmatta ikää yhdenmukaisena elämänvaiheena, vaan tarkastella monimuotoisia urapolkuja ja elämäntilanteita.

1.4 Tutkimuksen rakenne

Johdannossa esitellään tutkimuksen tausta, tutkimuskysymykset ja tavoite, tutkimuksen toteutukseen liittyvät valinnat ja rajaukset sekä tutkimuksen rakentuminen. Tutkimus etenee johdannosta teoreettiseen viitekehukseen, joka on rakennettu elämäntilanteen- ja urateorioista alkaen syventyen

kohti kolmannen iän yksinyrittäjyyttä ja tutkimuksen teoreettista tarkastelukehystä. Teoreettisen viitekehysten jälkeen kuvataan tutkimuksen aineisto ja sen keruu, menetelmälliset valinnat ja analyysin toteutus. Empiirisessä osassa esitetään haastatteluaineiston analyysin pohjalta muodostetut keskeiset tulokset ja niiden yhteys tutkimuskysymyksiin. Lopuksi tuloksia tarkastellaan teoreettiseen viitekehykseen ja aiempaan tutkimukseen peilaten, minkä jälkeen esitetään tutkimuksen johtopäätökset, kontribuutio, rajoitukset ja jatkotutkimusehdotukset. Tutkimuksen rakentumista ja tutkimusprosessin päävaiheita havainnollistetaan kuviossa 1.

Kuvio 1. Tutkimuksen rakentuminen

Kuvio havainnollistaa tutkielman etenemistä tutkimuksen taustasta ja tutkimuskysymyksistä teoreettiseen viitekehykseen, aineistonkeruuseen, analyysiin, tuloksiin ja johtopäätöksiin. Katkoviivat kuvaavat laadulliselle tutkimukselle ominaista vaiheiden välistä vuorovaikutusta ja tutkimusprosessin tarkentumista. Kuvio on tutkijan laatima ja soveltaa laadullisen tutkimusprosessin yleisiä vaiheita (vrt. Bell ym. 2022, 365).

Kuvio kokoaa yhteen tutkimuksen etenemisen päävaiheet ja havainnollistaa, että laadullisessa tutkimuksessa tutkimusprosessi ei etene täysin suoraviivaisesti, vaan sen eri vaiheet voivat täsmentyä työn edetessä tutkimuskysymysten tarkentamisesta aineiston keruuseen, tulkintaan ja käsitteelliseen työskentelyyn (Bell ym. 2022, 365).

2 Teoreettinen viitekehys

Tässä luvussa tarkastellaan kolmannen iän yrittäjyyttä tarkentuen yksinyrittäjyyteen aiemman tutkimuksen pohjalta. Kolmannen iän yrittäjyyttä on luontevaa lähestyä elämänsä näkökulmasta, sillä elämäntilanne kytkeytyy yrittäjyyden eri vaiheisiin aina yrittäjyysaikomuksista yrittäjyyden aloittamiseen, kokemuksiin yrittäjyydestä ja toiminnan jatkumiseen (Lévesque ym. 2026, 2). Elämänsä näkökulma auttaa ymmärtämään myöhemmän iän työsiirtymiä ajallisina ja toisiinsa kietoutuvina prosesseina, joissa työn, eläköitymisen ja muiden elämäntilanteiden muutokset limittyvät toisiinsa (Komp-Leukkunen 2023). Tässä luvussa huomio kohdistuu erityisesti siihen, millaisia merkityksiä yrittäjyys saa kolmannessa iässä sekä millaiset tekijät motivoivat, tukevat ja haastavat yrittäjyyttä.

2.1 Kolmas ikä ura- ja elämäntilanteoreettisesta näkökulmasta

Työurat ovat yksilöllisiä, mutta eri elämäntilanteet myös muovaavat niitä. Eri elämäntilanteisiin sisältyy siirtymiä, päätöksentekohetkiä ja käännekohtia, jotka voivat muuttaa urasuuntia ja työn merkitystä. Elämänsä kulku- ja urateoreettiset näkökulmat muodostavat viitekehyksen, jonka avulla voidaan tarkastella, miten yksilön elämä rakentuu ajallisesti suhteessa työhön ja sen muutoksiin. Näissä näkökulmissa yksilö nähdään aktiivisena toimijana, joka tekee valintoja tunnistamiensa mahdollisuuksien ja rajoitteiden puitteissa (Heinz ja Krüger 2001, 29–30, 36, 43–44).

Urateoreettisena taustana tutkimuksessa hyödynnetään Superin (1980) elämänsä kaari- ja elämäntilanteoteoriaa (life-span and life-space approach), jossa ura ymmärretään koko elämänsä mittaisena prosessina. Superin mukaan ura ei muodostu vain työstä tai ammatista, vaan siihen kietoutuvat myös muut elämänsä roolit, kuten puolison, vanhemman, kansalaisen, vapaa-ajan toimijan ja eläkeläisen roolit (Super 1980, 282–285). Yksilöllä voi olla useita rooleja samanaikaisesti, ja niiden väliset suhteet voivat muuttua elämänsä aikana. Tässä tutkielmassa Superin teoriaa ei käytetä yrittäjyyttä selittävänä teoriana, vaan välineenä ymmärtää, että myöhemmällä iällä tehtävät työ- ja uraratkaisut kytkeytyvät laajempaan roolien, ajankäytön ja elämäntilanteen kokonaisuuteen. Yrittäjyyteen siirtyminen kolmannessa iässä ei näin ollen ole irrallinen vain työmarkkinaan liittyvä päätös.

Mainittakoon, että Superin (1980) malli on yleistävä, eikä huomioi palkkatyötä ja yrittäjyyttä erikseen. Ajallisesti se osuu teollisen yhteiskunnan kontekstiin, jossa palkkatyö oli työuran keskeisin rakenne. Nykyajan työelämä on muuttunut huomattavasti, ja elämänsä kulku ei etene enää lineaarisesti kohti yhtä ammattiuraa ja sen jälkeistä eläköitymistä vaan koostuu moninaisista siirtymistä ja välivaiheista. Elämänsä kaarten piteneminen, työmarkkinoiden muutokset ja työnteon tapojen moninaistuminen tekevät elämänsä kulusta aiempaa monimuotoisemman, jolloin yksittäisellä ihmisellä voi olla useampi ura ja useita rooleja elämänsä aikana. Tämä muuttaa sekä työn, oppimisen että osallistumisen

ajoittumista ja merkityksiä. (Dufva ym. 2026, 23.) Heinz ja Krüger (2001, 43–44) korostavat, että elämänkulku on sosiaalisesti ja institutionaalisesti rakentunut prosessi. Yksilöiden valintoja ja siirtymiä ohjaavat paitsi henkilökohtaiset tavoitteet, myös yhteiskunnalliset rakenteet ja normit. Urapäätöksillä yksilö voi hakea elämäänsä joustavuutta, autonomian kokemusta ja omien arvojen mukaista työtä elämänkulun eri vaiheissa. Yksilön valinnat rakentuvat sen mahdollisuusavaruuden puitteissa, jonka aiempi työura, taloudellinen tilanne, terveys, perhesuhteet ja yhteiskunnalliset rakenteet mahdollistavat.

Kolmas ikä elämänvaiheena

Laslettin (1996) elämänkulun neljän iän mallia hyödynnetään tässä tutkimuksessa tutkimuksen kannalta olennaisen kolmannen iän elämänvaiheen määrittelyyn. Malli jäsentää ihmisen elämänsä neljään vaiheeseen, joihin voidaan yhdistää länsimaalaisesti vakiintuneita ja kulttuurisesti rakentuneita merkityksiä. Ensimmäinen ikä viittaa lapsuuteen ja nuoruuteen, toinen ikä työuran ja perhevastuiden vaiheeseen, kolmas ikä työelämän ja vanhemmuuden velvoitteista vapautuvaan elämänvaiheeseen ja neljäs ikä vanhuuteen ja hoivan tarpeen lisääntymiseen. Tämän Laslettin elämänkulun mallin ytimessä on erityisesti kolmas ikä (third age), joka voidaan nähdä modernin yhteiskunnan tuotoksena. Uuden aktiivisen elämänvaiheen syntyyn on vaikuttanut historiallisesti eliniän pidentyminen, hyvinvoinnin kasvu ja eläkejärjestelmien kehittyminen länsimaissa. (Laslett 1996, 1–4.)

Kolmatta ikää ei kuitenkaan voida määrittellä täysin yksiselitteisesti iän mukaan. Usein kolmas ikä liitetään eläkkeelle siirtymisen jälkeiseen aktiiviseen elämänvaiheeseen ennen toimintakyvyn olennaista heikkenemistä. Sekä kolmannen iän alkamisen määritelmä, että sen loppumisen määritelmä, on hyvin subjektiivinen ja jokaiselle yksilölle henkilökohtainen. Laslett määrittelee kolmannen iän 50–74 ikävuoteen, jotta sitä on helpompi soveltaa määrälliseen tutkimustietoon. Laslett kuitenkin korostaa, että siirtymät elämänkulun vaiheiden välillä eivät tapahdu suoranaisesti yksilön syntymäpäivien mukaan, vaan ovat ennemminkin kontekstisidonnaisia. Kolmatta ikää voidaan kuvata ajanjaksoksi, jolloin yksilö saattaa vapautua työelämän ja perheen velvoitteista, mutta säilyttää toimintakykynsä ja olla aktiivinen ja yhteiskunnallisesti osallistuva. (Laslett 1996, 4–8.)

Aktiivinen ikääntyminen ja toimijuus

Ikääntyminen ei aina tarkoita vetäytymistä työelämästä, vaan se voi toimijuuden kannalta tarkoittaa myös voimavarojen ja osallistumisen optimointia. Aktiivisen ikääntymisen käsitteessä on purettu paremmin siihen, miten yksilö voi suunnitella ja toteuttaa elämäänsä kolmannessa iässä. Alunperin aktiivisen ikääntymisen käsite toimi WHO:n (2002) julkaisemana politiikkakehyksenä, jonka

tavoitteena oli korostaa ikääntyvien ihmisten voimavaroja ja potentiaalia yhteiskunnallisten etujen saavuttamiseksi, kuten hoivapalveluiden tarpeen ja tarjoajien tasapainottamiseksi, taloudellisen tuottavuuden lisäämiseksi ja terveyden sekä toimintakyvyn ylläpitämiseksi. Aktiivisen ikääntymisen politiikkakehystä on myös kritisoitu esimerkiksi Bülow ja Söderqvist (2014, 142) toimesta, sillä se tuottaa uusia normeja ja odotuksia, joissa ikääntyvältä odotetaan jatkuvaa toimintakyvyn ylläpitämistä sekä yhteiskuntaan osallistumista riippumatta sosiaalisista ja taloudellisista eroista yksilöiden välillä. Yhtenä aktiivisen ikääntymisen politiikan (WHO 2002) keskeisistä tavoitteista on tukea ikääntyvien mahdollisuuksia jatkaa työelämässä heidän voimavarojensa, terveytensä ja mieltymystensä puitteissa. Työelämään osallistuminen on yksi aktiivisen ikääntymisen ulottuvuuksista, ja myöhemmän iän työnteko voidaan nähdä yhtenä tapana ylläpitää toimijuutta, sosiaalisia suhteita ja elämänlaatua.

Elämänkulkunäkökulmassa yksilö nähdään toimijana, joka tekee valintoja elämäntilanteensa, resurssiensa ja ympäristön tarjoamien mahdollisuuksien puitteissa (Elder 1994, 5–7). Tässä tutkielmassa keskitytäänkin juuri työn jatkamisen mahdollisuuksiin kolmannessa iässä. Kolmatta ikää on kuvattu elämänvaiheena, jossa voi avautua aiempaa enemmän tilaa itsensä toteuttamiselle sekä työn ja vapaa-ajan suhteen uudelleenjäsentämiselle (Laslett, 1996). Tässä tutkielmassa tätä lähtökohtaa tulkitaan niin, että elämäntilanteen mukaan aikaa voi vapautua esimerkiksi perhevastuiden kevenemisestä tai eläkkeelle siirtymisen myötä. Tätä aikaresurssia yksilön on mahdollista suunnata uudellaisiin rooleihin, harrastuksiin tai ammatilliseen toimintaan.

Ura- ja palkkakehityksen näkökulmasta voidaan tulkita, että kolmannessa iässä osa yksilöistä ei välttämättä ole enää taloudellisesti yhtä riippuvaisia palkkatuloista kuin aiemmin, joka voi lisätä vapautta suunnata aikaa ja varoja omiin kiinnostuksen kohteisiin ja elämäntavoitteisiin. Tämän pohjalta voidaan edelleen ajatella, että työ voi saada aiempaa korostuneemmin identiteettiä, toimijuutta, sosiaalisia suhteita ja itsensä toteuttamiseen liittyviä merkityksiä. Tätä tulkintaa tukee Bordian ym. (2020) tutkimus, jossa eläkesiirtymää on tarkasteltu myös rooli-identiteetin muutoksena. Mahdollisuus määritellä uudelleen työn roolia luo perustan tarkastella työuran jatkumista ja ammatillista toimeliaisuutta vaihtoehtoisin tavoin. Samoin voidaan esittää, että työn merkityksen tunnistaminen voi olla ajurina pohdittaessa eläkesiirtymää tai mahdollista uutta urasuuntaa. Tässä mielessä yrittäjyys voidaan nähdä yhtenä aktiivisen ikääntymisen ilmentymänä kolmannessa iässä.

2.2 Kolmannen iän yrittäjyys

Kolmannen iän yrittäjyyttä on tarkasteltu kansainvälisessä tutkimuksessa elämänvaihesiirtymänä, jossa yksilö rakentaa uudelleen suhdettaan työhön, identiteettiinsä ja omaan toimijuuteen työuran

loppupuolella (Singh & DeNoble 2003, 210; Weber & Schaper 2004). Tähän vaiheeseen liittyvät toive autonomiasta, halu hyödyntää vuosien aikana kertynyttä osaamista ja ylläpitää sosiaalista verkostoa (Weber & Schaper 2004, 155–156; Kautonen 2013, 12–14). Kautosen ym. (2017, 328–329) mukaan myöhäisuran yrittäjyys voidaan nähdä yhtenä vaihtoehtona organisatoriselle eläkesiltatyölle (bridge employment), koska se voi tarjota palkkatyötä enemmän autonomiaa, kontrollia ja mahdollisuuksia itsensä toteuttamiseen. Kokemus tulee mahdollisuudesta säädellä työn määrää, ajankohtaa ja paikkaa aiempaa vapaammin (Kautonen ym. 2017, 321).

Senioriyrittäjyyttä koskeva tutkimus on samalla osoittanut, että iän ja yrittäjyyden suhde on kaksijakoinen. Toisaalta tutkimuksissa on havaittu, että yrittäjyysshalukkuus ja erityisesti kasvuhakuiseen yritystoimintaan liittyvät aikomukset voivat keskimäärin vähentyä iän myötä tulevaisuuden aikahorisontin lyhentyessä ja riskinsietokyvyn muuttuessa (Lévesque & Minniti 2006, 186; Kautonen ym. 2014, 580). Toisaalta iän myötä karttuvat sellaiset resurssit kuin ammatillinen kokemus, osaaminen, taloudellinen vakaus ja sosiaalinen pääoma, jotka voivat tukea yritystoiminnan aloittamista myöhemmässä elämänvaiheessa. (Henley 2007, 254; Kautonen ym. 2014, 580.) Ikääntyminen ei siten suoranaisesti vähennä yrittäjyyden potentiaalia, vaan pikemminkin muuttaa sen luonnetta ja tavoitteita.

Aiemman tutkimuksen perusteella kolmannen iän yrittäjydessä korostuvat usein erilaiset tavoitteet kuin nuorempien yrittäjydessä. Kasvuhakuisuuden sijasta painottuvat työn hallinta, autonomia, joustavuus ja hyvinvoinnin tukeminen. Lévesquen ym. (2026, 4–5, 7) mukaan vanhemmat yrittäjät painottavat nuorempia useammin sisäisiä motivaatiotekijöitä, kuten täyttymystä, merkityksellisyttä, autonomiaa ja elämänlaatua, eivätkä ensisijaisesti liiketoiminnan kasvua tai taloudellisen hyödyn maksimoimista. Kautosen ym. (2017, 318–319) tutkimuksessa myöhäisuran siirtymä palkkatyöstä yrittäjyyteen oli yhteydessä koetun elämänlaadun paranemiseen, vaikka samalla tulot saattoivat laskea. Kolmannen iän yrittäjyys näyttäytyy näin ennemmin elämäntilanteeseen sovitettuna ja mielekkäänä työn muotona kuin voimakkaasti kasvuhakuisena uravalintana.

Ikääntyneiden yrittäjyyteen liittyen yksi uudemmissa yrittäjyyden tutkimuksen käsitteistä on Kautosen ym. (2015) ikäperusteinen minäkuva (age-based self-image). Sillä on tarkoitus selittää sitä, miten yksilö arvioi omaa toimintakykyään suhteessa yrittäjyyteen. Tutkimuksen (Kautonen ym. 2015, 41) havaintojen mukaan myönteinen käsitys omasta iästä ja kyvykkyydestä lisäävät todennäköisyyttä sille, että yrittäjyydestä haaveilevat ryhtyisivät oikeasti yrittäjiksi ja yrittäjyys näyttäytyy näin realistisena vaihtoehtona. Yrittäjäksi ryhtyminen kolmannessa iässä edellyttää, että yksilö ei näe

ikänsä ensisijaisesti rajoitteena, vaan uuden elämänvaiheen mahdollisuutena suunnata omaa työpästä itselle mielekkäällä tavalla.

Fokusoituminen yksinyrittäjyyteen

Kolmannen iän yrittäjyyden tutkimuksessa on havaittu, etteivät kaikki yrittäjyyden muodot noudata samaa ikälogiikkaa. Kautosen ja Downin (2012) mukaan iän vaikutus vaihtelee sen mukaan, millaisesta yrittäjyydestä on kyse. Kasvuhakuisten ja työntekijöitä palkkaavien omistajayrittäjien (owner managers) kohdalla todennäköisyys aloittaa yritystoiminta laskee iän myötä, kun taas itsensä työllistäjien (self-employers) kohdalla todennäköisyys ryhtyä yrittäjäksi voi kasvaa jopa noin 60 ikävuoteen asti. Tätä havaintoa selittää yksinyrittäjyyden työn luonne: yleensä toimintaan liittyvät riskit ovat kasvuhakuista yrittäjyyttä pienemmät, yrityksen hallinnolliset vaatimukset pienemmät ja tulonmuodostus lähes välitöntä. Myös Lévesquen ja Minnitin (2006) ajanvaihtoehtokustannus (opportunity cost of time) -teoria auttaa selittämään tätä ilmiötä. Sen mukaan yksilön aika on rajallinen resurssi, jonka arvo ja vaihtoehtokustannus kasvaa iän myötä. Käytännössä mitä vähemmän potentiaalista työuraa on jäljellä, sen vähemmän houkuttelevaa on sitoa aikaa sellaiseen toimintaan, jonka tuotot realisoituvat vasta pitkällä aikavälillä.

Kasvuhakuinen, investointeja tai työntekijöiden palkkaamista edellyttävä yrittäjyys on myöhemmällä iällä harvinaisempaa, kun taas itsensä työllistävä, pienimuotoinen yrittäjyys voi näyttäytyä houkuttelevampana vaihtoehtona (Kautonen 2013, 6–7). Väitettä tukee esimerkiksi Lewisin ja Walkerin (2013, 417–418) tutkimus, jossa kolmannen iän yrittäjyys näyttäytyi usein pienimuotoisena, itsenäisenä ja matalakasvuisena yritystoimintana, joka rakennettiin ennen kaikkea yrittäjän omaan elämäntilanteeseen sopivaksi.

Tässä tutkimuksessa huomio ei kohdistu kasvuyrittäjyyteen tai työnantajayrittäjyyteen, vaan yrittäjyyteen työn muotona, joka voi mahdollistaa työn jatkamisen omaan elämäntilanteeseen sovitetulla tavalla. Aiemman tutkimuksen mukaan senioriyrittäjyys voi tarjota keinon yhdistää joustava työs-kentely, henkilökohtaiset kiinnostuksen kohteet ja aiemmin kertyneen osaamisen hyödyntäminen (Kautonen 2013, 1). Seuraavassa luvussa tarkastellaan lähemmin, millaisia merkityksiä, motiiveja sekä yrittäjyyttä tukevia ja haastavia tekijöitä aiemmassa tutkimuksessa on tunnistettu.

2.3 Kolmannen iän yksinyrittäjyyden taustatekijät

Tässä alaluvussa tarkastellaan kolmannen iän yrittäjyyteen liittyviä merkityksiä, motiiveja sekä sitä tukevia ja haastavia tekijöitä. Tarkastelun kohteena ovat erityisesti ne yksilölliset, sosiaaliset ja

rakenteelliset tekijät, joiden kautta yrittäjyys näyttäytyy myöhemmässä elämänvaiheessa mahdollisena, mielekkäänä tai vaihtoehtoisesti vaikeasti saavutettavana työn muotona.

Yrittäjyyden merkitykset

Kolmannen iän yrittäjyyden merkityksiä ei voida tarkastella pelkästään taloudellisesta näkökulmasta, vaan siihen liittyy myös muita yrittäjälle tärkeitä ulottuvuuksia. Myöhäisuran yrittäjyyttä koskevassa tutkimuksessa on tuotu esiin, että yrittäjyyden merkitys voi myöhemmässä elämänvaiheessa liittyä erityisesti elämänlaatuun, autonomiaan, itsensä toteuttamiseen ja työn koettuun merkityksellisyyteen. Kautosen ym. (2017, 319–320) mukaan myöhäisuran yrittäjyyttä ei voida ymmärtää ainoastaan rahallisten hyötyjen kautta, vaan tarkastelussa on huomioitava myös hyvinvointiin ja elämänlaatuun liittyvät tekijät. Kautosen ym. (2023, 1–2, 5) mukaan siirtyminen yrittäjyyteen lisäsi 50–67-vuotiaiden työntekijöiden kokemaa itsensä toteuttamista lyhyellä aikavälillä ja samalla lisäsi halua lykätä eläköitymistä. Tulos viittaa siihen, että yrittäjyys voi tarjota myöhemmässä työuravaiheessa uudenlaisia mahdollisuuksia toteuttaa omia tavoitteita ja tehdä merkitykselliseksi koettua työtä.

Kautonen ym. (2017, 320–321) tarkastelevat näitä yrittäjyyden merkityksiä elämänlaadun käsitteen avulla. Heidän mukaansa elämänlaatu rakentuu muun muassa autonomiasta, kontrollista, itsensä toteuttamisesta ja mielihyvästä. Tästä näkökulmasta yrittäjyys voi kolmannessa iässä merkitä mahdollisuutta tehdä työtä omaehtoisesti ja sovittaa se omiin arvoihin, tarpeisiin ja elämäntilanteeseen. Tällöin yrittäjyys ei merkitse ainoastaan ansaintakeinoa, vaan myös mahdollisuutta vaikuttaa oman työn sisältöön ja tekemisen tapoihin.

Yrittäjyys voi tarjota palkkatyötä enemmän mahdollisuuksia autonomisesti motivoituun toimintaan, koska yrittäjä voi muokata työtään omien arvojensa, taitojensa ja tarpeidensa mukaisesti (Kautonen ym., 2023, 2). Tämän vuoksi yrittäjyys voi saada kolmannessa iässä merkityksen omaehtoisena ja henkilökohtaisesti mielekkäänä työn muotona. Tässä tutkielmassa tätä ajatusta tarkastellaan myös siten, että yrittäjyys voi olla tapa jatkaa työuraa omilla ehdoilla sekä säilyttää aktiivinen rooli, ammatillinen identiteetti ja kokemus omasta hyödyllisyydestä tilanteessa, jossa perinteinen palkkatyöura on jo päättynyt tai päättymässä. Näin tarkasteltuna kolmannen iän kontekstissa yrittäjyyden merkitys liittyykin usein mahdollisuuteen rakentaa työn ja muun elämän välistä suhdetta uudella tavalla. Näin yrittäjyys voi toimia paitsi työnteen tapana myös keinona ylläpitää toimijuutta, osallisuutta ja mielekkyyden kokemusta myöhemmässä elämänvaiheessa.

Yrittäjyyteen siirtymisen motiivit

Kolmannen iän yrittäjyyteen siirtymisen motiiveja on jäsennetty usein vetovoima- (pull) ja työntövoima (push) tekijöiden avulla. Jaottelu pohjautuu yleisemmin yrittäjyystutkimuksessa käytettyyn erotteluun, jossa yrittäjyyteen voidaan siirtyä joko myönteisten mahdollisuuksien vetämänä tai ulkoisten paineiden työntämänä (ks. Gilad & Levine 1986; Amit & Muller 1995; Maâlaoui 2019). Työntövoimatekijöillä viitataan esimerkiksi työttömyyteen, ikäsyrijintään, työmarkkinoiden epävarmuuteen ja palkkatyön joustamattomuuteen tai niukkuuteen, kun taas vetovoimatekijöihin kuuluvat muun muassa autonomia, mahdollisuus hyödyntää aiemmin kertynyttä osaamista, itsensä toteuttaminen ja työn merkityksellisyys. Maâlaouin (2019, 11, 30, 112, 129) mukaan erityisesti vetovoimatekijät ovat merkittäviä myöhäisuran yrittäjyydessä.

Aiempi tutkimus viittaa siihen, että kolmannen iän yrittäjyyteen siirtyminen on usein mahdollisuuslähtöistä. Kautosen (2013) mukaan myöhemmässä elämänvaiheessa yrittäjyyttä ohjaavat tavallisesti vapaaehtoiset, elämänlaatuun liittyvät ja toimijuutta tukevat tavoitteet, eikä niinkään ulkoiset tekijät, vaikka myös työntövoimatekijöitä voidaan tunnistaa ajurina yrittäjyyteen. Yli 50-vuotiaat voivat hyödyntää työuransa aikana kertyneitä resursseja, osaamista ja verkostoja. Yrittäjyys voi näyttäytyä tapana jatkaa työuraa omilla ehdoilla tilanteessa, jossa elämäntilanne ja käytettävissä olevat resurssit poikkeavat aiemmista työuran vaiheista.

Kolmannessa iässä työn joustavuus voi saada erityistä merkitystä, sillä työtä halutaan usein sovittaa yhteen terveyden, vapaa-ajan, perhesuhteiden ja muiden elämänalueiden kanssa. Tällöin yrittäjyys voi tarjota mahdollisuuden yhdistää työnteko, autonomia ja henkilökohtaisesti mielekäs tekeminen tavalla, joka ei välttämättä ole palkkatyössä mahdollinen. Kautosen ym. (2023, 1–2, 6) mukaan myöhemmässä työuravaiheessa yrittäjyyden psykologiset hyödyt, kuten itsensä toteuttaminen ja mahdollisuus edistää omia tavoitteita, voivat korostua taloudellisia hyötyjä enemmän. Tämä voi osaltaan selittää sitä, miksi yrittäjyys näyttäytyy myöhemmässä iässä mielekkäänä vaihtoehtona.

Vaikka vetovoimatekijät korostuvat kolmannen iän yrittäjyydessä, myös työntötekijöitä voidaan tunnistaa. Harms ym. (2014, 359–360) nostavat esiin muun muassa ristiriidan omien tavoitteiden ja palkkatyön sisältöjen välillä, työmarkkinasyrijinnän, epävarmuuden sekä terveyteen liittyvät kuormitustekijät. Samoin Kautosen ym. (2011, 219–220) mukaan yrittäjyyteen voivat ohjata sekä aiemmin kertyneet resurssit ja halu pysyä aktiivisena että heikentyneet mahdollisuudet jatkaa palkkatyössä. Kolmannen iän yrittäjyys ei siten rakennu yksinomaan vapaaehtoisuuden varaan, vaan taustalla voi olla myös kokemus siitä, ettei palkkatyö enää tarjoa toivottua tai mahdollista tapaa jatkaa työuraa.

Pelkkä motivaatio ei kuitenkaan yksin selitä yrittäjyyteen siirtymistä. Harms ym. (2014, 359) jäsen-tävät kolmannen iän yrittäjyyttä myös suunnitellun käyttäytymisen teorian kautta ja korostavat, että yrittäjyyteen siirtymiseen vaikuttavat lisäksi yksilön kokema pystyvyys sekä sosiaaliset normit.

Myös Kautosen ym. (2011, 219, 229–230) mukaan ympäristön ikänormit vaikuttavat siihen, näyt-täytykö yrityksen perustaminen myöhemmällä iällä hyväksyttävänä ja realistisena vaihtoehtona. Jos yrittäjyys nähdään sopivana myös myöhemmässä elämänvaiheessa, kynnys yrittäjyyteen siirty-miselle voi madaltua.

Kolmannen iän yrittäjyys rakentuu usein myös aiemman työuran jatkumolle. Lewisin ja Walkerin (2013, 408) mukaan monet myöhemmällä iällä yrittäjiksi ryhtyvät jatkavat samalla toimialalla, jolla ovat työskennelleet aiemmin. Tällöin yrittäjyyteen siirtyminen ei merkitse välttämättä suunnanmuu-tosta, vaan mahdollisuutta hyödyntää aiempaa osaamista, säilyttää ammatillinen identiteetti ja pysyä aktiivisena uudessa asemassa. Viljamaa ym. (2021) osoittavat suomalaisessa tutkimuksessaan, että yli 50-vuotiaiden osa-aikaisten yrittäjien hyvinvointia selittivät erityisesti itsensä toteuttaminen mo-tiivina, myönteinen asenne yrittäjyyttä kohtaan ja taloudellisen tilanteen vakaus. Laadullisissa ha-vainnoissa korostuivat lisäksi halu jatkaa työntekoa eläkkeen jälkeen, osaamisen ylläpito sekä työn merkitys sosiaalisten suhteiden ja elinvoiman lähteenä.

Yrittäjyyttä tukevat tekijät

Kolmannen iän yrittäjyyttä tukevat tekijät liittyvät läheisesti siihen, millaisia resursseja, valmiuksia ja tukiverkostoja yksilöllä on käytettävissään. Yrittäjyyteen siirtyminen ei ole pelkästään motivaat-ion tai kiinnostuksen varassa, vaan edellyttää myös kykyä toteuttaa siirtymä käytännössä. Hoogen-doorn ym. (2024, 779) korostavat, ettei yrittäjyyteen siirtymisessä ole kyse vain preferensseistä, vaan myös siitä, onko yksilöllä käytössään riittävästi inhimillistä, taloudellista ja sosiaalista pää-omaa. Tästä näkökulmasta kolmannen iän yrittäjyys ei ole kaikille yhtä realistinen vaihtoehto, vaikka kiinnostusta yrittäjyyteen olisikin.

Aiempi työura voi tarjota kolmannen iän yrittäjälle merkittäviä valmiuksia. Työkokemuksen, osaa-misen ja ammatillisten verkostojen kertyminen lisäävät mahdollisuuksia siirtyä yrittäjäksi myöhem-mässä elämänvaiheessa. Harms ym. (2014, 362) korostavat, että aiempi työkokemus voi vahvistaa käsitystä omasta kyvykkyydestä ja lisätä valmiutta ryhtyä yrittäjäksi. Myös Lewisin ja Walkerin (2013, 400–401, 417–418) mukaan aiempi työura tarjoaa kolmannen iän yrittäjille resursseja, kuten osaamista, kokemusta ja verkostoja, joihin yrittäjyyttä voidaan rakentaa. Yrittäjyys ei tällöin välttä-mättä merkitse kokonaan uuden suunnan valitsemista, vaan se voi perustua aiemman osaamisen ja työuran jatkumolle.

Sosiaalinen ympäristö voi niin ikään tukea yrittäjyyteen siirtymistä. Harms ym. (2014, 361–362) havaitsivat, että perheen, verkostojen, asiakkaiden ja laajemman ympäristön suhtautuminen voi vahvistaa tai heikentää yrittäjyyden koettua sopivuutta. Samansuuntaisesti Kautosen ym. (2011, 219, 229–230) mukaan kolmannen iän yrittäjyyttä koskevien normien vaikutus välittyy osittain yrittäjyysasenteen, koetun kyvykkyyden sekä perheen ja ystävien tuen kautta. Yrittäjyysaikomukset eivät siten rakennu vain yksilön omista motiiveista, vaan myös siitä, kokeeko hän yrittäjyyden sosiaalisesti hyväksytyksi ja itselleen mahdolliseksi poluksi.

Kolmannen iän yrittäjyyttä tukee myös riittävä taloudellinen perusta. Von Bonsdorffin ym. (2017, 306–309) mukaan itsensä työllistävään eläkesiltatyöhön liittyivät erityisesti korkeampi koulutus-taso, parempi koettu terveys ja suuremmat taloudelliset resurssit. Heidän tuloksensa viittaavat lisäksi siihen, että taloudelliset resurssit ovat erityisen merkityksellisiä silloin, kun yksilö siirtyy palkkatyöstä itsensä työllistäjäksi myöhemmässä elämänvaiheessa (von Bonsdorff ym. 2017, 308–310). Taloudellinen vakaus, kuten eläketulo tai muu toimeentulon perusta, voi madaltaa yrittäjyyteen liittyvää riskiä ja tehdä yrittäjyydestä mahdollisemman vaihtoehdon. Samalla myöhempään elämänvaiheeseen liittyvä ajallinen jousto eläkkeen myötä voi luoda tilaa yrittäjyydelle tavalla, joka ei aiemmissa työuran vaiheissa ole ollut mahdollinen.

Myös terveydellä ja toimintakyvyllä on tärkeä merkitys. von Bonsdorffin ym. (2017, 306–309) tulokset osoittavat, että parempi koettu terveys liittyy myöhemmällä iällä todennäköisempään siirtymiseen itsensä työllistävään työhön. Terveys on yhteydessä siihen, millaiseksi oma jaksaminen, ajankäyttö ja työn mahdollinen kuormittavuus arvioidaan. Kolmannessa iässä yrittäjyys edellyttääkin usein paitsi halua jatkaa työntekoa myös riittäviä voimavaroja sen toteuttamiseen.

Verkostojen ohella myös käytännön tuki voi vahvistaa yrittäjyyden edellytyksiä. Lewisin ja Walke-rin (2013, 399, 410, 415) mukaan kolmannen iän yrittäjät käyttivät ulkopuolisia yrityspalveluja melko vähän, ja tuki rakentui usein muutamien luotettujen ammattilaisten, kuten kirjanpitäjien ja juristien, varaan. Tämä viittaa siihen, että yrittäjyyttä tukevat tekijät eivät välttämättä muodostu laajoista institutionaalisista tukirakenteista, vaan pikemminkin aiemman työuran aikana rakentuneista verkostoista, käytännön asiantuntija-avusta ja yrittäjän omasta omatoimisuudesta.

Yrittäjyyttä haastavat tekijät

Kolmannen iän yrittäjyyteen liittyy mahdollisuuksien lisäksi myös monenlaisia haasteita. Vaikka yrittäjyys voi näyttäytyä myöhemmässä elämänvaiheessa mielekkäänä ja omaehtoisena työn muotona, siihen siirtyminen ei ole kaikille yhtä turvallinen tai realistinen vaihtoehto. Haasteet liittyvät

erityisesti taloudelliseen epävarmuuteen, terveyteen ja jaksamiseen sekä siihen, millaisia resursseja yksilöllä on käytettävissään siirtymävaiheessa.

Taloudelliset riskit voivat muodostaa merkittävän kynnyksen yrittäjyyteen siirtymiselle. Hoogendoorn ym. (2024, 770–772, 777–778) osoittavat, etteivät prekaarit eli epävakaut ja työmarkkina-asetmaltaan haavoittuvat työolot automaattisesti johda yrittäjyyteen myöhemmällä iällä. Tällaisiin oloihin liittyivät esimerkiksi epävarma työsuhde, heikko työturva ja heikot uranäkymät, ja ne kytkeytyivät useammin siirtymään ei-työllisyyteen kuin itsensä työllistämiseen. Heidän mukaansa yrittäjyyteen siirtyminen voi olla erityisen riskialtista niille vanhemmille työntekijöille, joiden taloudellinen asema on jo valmiiksi heikko. Tällöin käytettävissä voi olla vähemmän säästöjä, heikompi tulopotentiaali ja suurempi riski menettää sosiaaliturvaan tai eläketurvaan liittyviä etuja (Hoogendoorn ym. 2024, 779–781).

Myös terveys ja jaksaminen voivat asettaa rajoja yrittäjyydelle myöhemmässä elämänvaiheessa. Vaikka yrittäjyys voi tarjota joustavuutta, siihen liittyy usein myös epävarmuutta, vastuuta ja arjen kuormittavuutta, jotka voivat tehdä työn jatkamisesta vaikeaa (Gardiner ym. 2024, 2, 17). Kolmannessa iässä yrittäjyyden toteuttaminen ei siten riipu ainoastaan halusta jatkaa työuraa, vaan myös siitä, millaiseksi oma toimintakyky ja työn kuormittavuus arvioidaan omassa elämäntilanteessa (Fritsch ym. 2023, 2–3; Gardiner ym. 2024, 2).

Haasteita voivat tuottaa myös sosiaaliset ja kulttuuriset käsitykset siitä, kenelle yrittäjyys on sopiva vaihtoehto. Jos yrittäjyys ei näyttäydy omanikäiselle luontevana tai hyväksyttävänä polkuna, se voi heikentää halukkuutta ryhtyä yrittäjäksi myöhemmässä elämänvaiheessa. Tällaiset käsitykset eivät välttämättä ilmene suorana syrjintänä, vaan ne voivat rakentua myös ikään liittyvistä oletuksista ja ennakkokäsityksistä. Swiftin ym. (2017, 1, 3–6) mukaan ikäsyrjintä ja ikään liittyvät kielteiset asenteet voivat heikentää aktiivisen ikääntymisen mahdollisuuksia esimerkiksi sisäistettyjen stereotyyppien, stereotyyppiauhan ja ikäsyrjinnän kautta. Heidän mukaansa vanhempiin ihmisiin liitetään usein oletuksia heikommasta oppimiskyvystä, vähäisemmästä muutosvalmiudesta ja teknologisesta osaamisesta. Tällaiset käsitykset voivat heikentää kokemusta siitä, että yrittäjyys tai työssä jatkaminen on omanikäiselle realistinen ja sopiva vaihtoehto.

Yrittäjyyteen liittyviä haasteita voi syntyä myös siitä, että yritystoiminta ymmärretään liian suoraviivaisesti aiemman palkkatyön jatkeena. Lewisin ja Walkerin (2013, 400–401, 417–418) mukaan aiempi kokemus voi vahvistaa käsitystä siitä, ettei yrittäjyys edellytä erityistä uutta osaamista tai ulkopuolista tukea. Tämä voi kuitenkin muodostua ongelmaksi, jos yrittäjyyden käytännön

vaatimukset, vastuut ja riskit jäävät aliarvioituiksi. Tällöin siirtymä yrittäjyyteen voi osoittautua kuormittavammaksi kuin ennalta on oletettu.

Kolmannen iän yrittäjyyden haasteet liittyvätkin usein siihen, että yrittäjyys edellyttää samanaikaisesti sekä motivaatiota että riittäviä resursseja. Jos taloudellinen tilanne on epävarma, terveys heikentynyt tai siirtymään liittyvät riskit suuret, yrittäjyys ei välttämättä näyttäydy houkuttelevana vaan pikemminkin liian epävarmana vaihtoehtona.

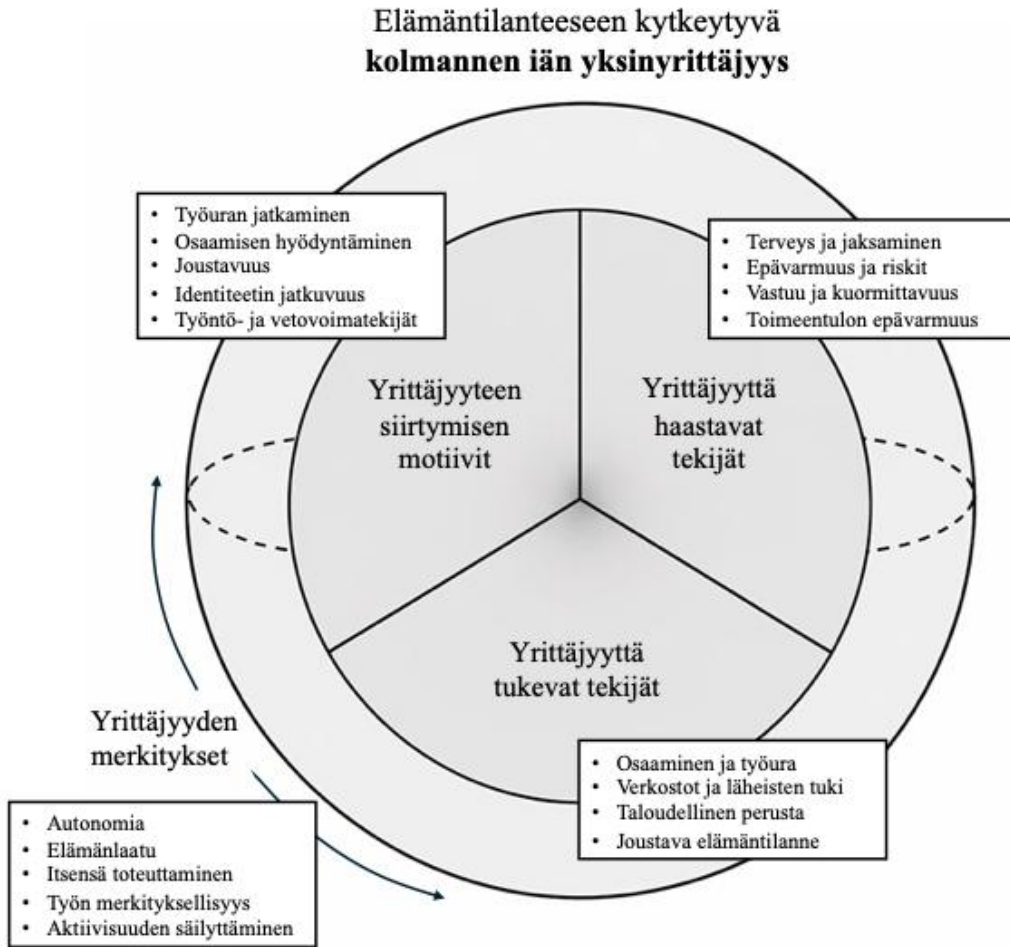
2.4 Kolmannen iän yksinyrittäjyyden tarkastelukehys

Tässä tutkielmassa kolmannen iän yksinyrittäjyys ymmärretään elämäntilanteeseen kytkeytyvänä ilmiönä. Sen tarkastelussa yrittäjyydelle annetut merkitykset muodostavat ylätasoa, jota yrittäjyyteen siirtymistä ohjaavat motiivit sekä yrittäjyyttä tukevat ja haastavat tekijät tarkentavat. Teoreettinen viitekehys kokoaa yhteen nämä näkökulmat ja muodostaa perustan sille, miten kolmannen iän yksinyrittäjyyttä tässä tutkimuksessa tarkastellaan.

Aiemman tutkimuksen perusteella yrittäjyys voi kolmannessa iässä saada useita merkityksiä. Se voi liittyä esimerkiksi autonomiaan, elämänlaatuun, itsensä toteuttamiseen, työn merkityksellisyyteen ja aktiivisena pysymiseen. Yrittäjyyteen siirtymistä voivat puolestaan ohjata sekä sisäiset mahdollisuuslähtöiset että joissain tapauksissa ulkoiset työntävät motiivit. Yrittäjyys voi näyttäytyä tapana jatkaa työuraa omilla ehdoilla ja hyödyntää aiemmin kertynyttä osaamista, mutta joissain tilanteissa taustalla voivat vaikuttaa myös palkkatyöhön liittyvät rajoitteet, epävarmuus tai heikentyneet työmarkkinamahdollisuudet.

Kolmannen iän yksinyrittäjyyden toteutuminen ei kuitenkaan riipu vain siitä, mitä yrittäjyys merkitsee tai mitkä motiivit siihen ohjaavat. Siihen vaikuttavat myös yksilön elämäntilanteeseen liittyvät resurssit, valmiudet ja rajoitteet. Yrittäjyyttä voivat tukea esimerkiksi aiempi osaaminen ja työura, verkostot, taloudellinen perusta, terveys, koettu pystyvyys ja läheisten tuki. Vastaavasti yrittäjyyttä voivat haastaa epävarmuus, taloudelliset riskit, jaksamiseen liittyvät kysymykset sekä käsitykset siitä, onko yrittäjyys omassa iässä tai elämäntilanteessa sopiva vaihtoehto.

Aiempi tutkimus on tunnistanut kolmannen iän yrittäjyyteen liittyviä merkityksiä, motiiveja sekä sitä tukevia ja haastavia tekijöitä. Kuvio 2 havainnollistaa tämän tutkielman teoreettista viitekehystä. Siinä kolmannen iän yksinyrittäjyys nähdään kokonaisuutena, jossa yrittäjyyden merkitykset, yrittäjyyteen siirtymisen motiivit sekä yrittäjyyttä tukevat ja haastavat tekijät liittyvät toisiinsa.

Kuvio 2 Elämäntilanteeseen kytkeytyvä kolmannen iän yksinyrittäjyys

Kuvio havainnollistaa tutkielman teoreettista viitekehystä, jossa kolmannen iän yksinyrittäjyyttä tarkastellaan yrittäjyydelle annettujen merkitysten kokonaisuutena. Kuviossa ulompi kuori kuvaa yrittäjyyden merkityksiä ylätasona, ja sen sisällä olevissa sektoreissa yrittäjyyteen siirtymisen motiivit sekä yrittäjyyttä tukevat ja haastavat tekijät kuvaavat merkityksiä tarkentavia ulottuvuuksia. Kuva: Anniina Forsman.

Tämän viitekehysten pohjalta tutkimuksessa tarkastellaan, miten kolmannen iän yksinyrittäjät kuvaavat yrittäjyyttään ja millaisena yrittäjyys heidän elämäntilanteessaan rakentuu. Seuraavassa luvussa esitetään tutkimuksen metodologiset ja menetelmälliset valinnat sekä kuvataan, miten tutkimusaineisto on kerätty ja analysoitu.

3 Metodologia

Tässä luvussa kuvataan tutkimuksen aineisto, tutkimuksen toteutus sekä menetelmälliset valinnat, joiden varaan tutkimuksen empiirinen osuus rakentuu. Luvun tarkoituksena on tehdä näkyväksi, miten tutkimusaineisto on kerätty, käsitelty ja analysoitu tutkimuskysymysten näkökulmasta.

3.1 Tutkimusote

Tässä tutkimuksessa sovellettiin laadullista tutkimusotetta, koska tavoitteena oli tarkastella, miten kolmannessa iässä yrittäjyyden aloittaneet jäsensivät yksinyrittäjyyttä osana omaa elämäntilannetta ja millaisia kokemuksia, motiiveja ja merkityksiä he siihen liittivät. Tutkimuksessa analyysiä ohjasi realistinen näkökulma. Haastatteluaineistoa tarkasteltiin tiedonlähteenä tutkittavasta ilmiöstä, ja sen avulla pyrittiin tavoittamaan haastateltavien kokemuksia, motiiveja ja merkityksenantoja. Samalla tunnistettiin, että aineisto rakentui haastattelutilanteessa ja tutkimuksen tarkoituksen ohjaamana. Valittu ote on linjassa Braunin ja Clarken (2006, 84–85) esittämän realistisen temaattisen analyysin kanssa. Heidän mukaansa osallistujien puhetta voidaan tarkastella melko suoraviivaisena kokemusten ja merkitysten ilmaisuna.

Haastatteluaineiston analyysin ohjaavana menetelmänä käytettiin temaattista analyysiä. Temaattiselle analyysille tunnusomaista on tunnistaa, järjestää ja tulkita teemoja aineistosta (Braun & Clarke 2006, 79). Temaattinen analyysi on erityisesti laadullisessa tutkimuksessa käytetty menetelmä kokemusten, merkitysten ja motivaatioiden jäsentämisessä (Braun & Clarke 2006, 77–88). Menetelmä sopii tämän tutkimuksen haastatteluaineiston analyysiin, koska tavoitteena oli tunnistaa ja jäsentää kolmannen iän yrittäjyyteen ja myöhemmällä iällä yrittäjyyden aloittamiseen liittyviä kokemuksia ja merkityksiä. Temaattista analyysiä on toisinaan kuvattu geneeriseksi työkaluksi, jota voidaan käyttää monenlaisissa laadullisissa tutkimusasetelmissä, eikä aina itsenäiseksi menetelmäkokonaisuudeksi (Braun & Clarke 2006, 77–78). Tässä tutkimuksessa temaattista analyysiä käytettiin systemaattisesti ja vaiheittain hyödyntäen useita vertaisarvioituja mallinnoksia, joita on kuvattu tarkemmin luvussa 3.3.

3.2 Aineistonkeruu

Tutkimusasetelmassa hyödynnettiin tutkimuksen teoreettista viitekehystä, joka rakentui elämäntilannuksen näkökulmasta tarkentuen kolmannen iän elämänvaiheeseen ja kulminoitui kolmannen iän yksinyrittäjyyteen. Aiemman tutkimuksen tarkastelussa painottuivat erityisesti kolmannen iän yrittäjyyden merkitykset, yrittäjyyteen siirtymisen motiivit sekä yrittäjyyttä tukevat ja haastavat tekijät. Nämä teemat yhdessä tutkimuskysymysten kanssa ohjasivat haastatteluteemojen rakentamista ja

analyysin jäsentämistä. Empiirinen aineisto rajautui viiden kolmannen iän yksinyrittäjän haastatteluihin.

Aineisto kerättiin puolistrukturoiduilla teemahaastatteluilla. Teemahaastattelu menetelmänä soveltui tutkimukselle, jossa tavoitteena oli syventää ymmärrystä yksilöiden kokemuksista ja niihin liittyistä merkityksistä. Keskeisten teema-alueiden hyödyntäminen auttoi varmistamaan, että jokaisessa yksilöllisessä haastattelussa käytiin läpi saman aihepiirin asioita, vaikka kysymysten järjestys ja muoto vaihtelivat haastattelutilanteen mukaan. (Hirsjärvi & Hurme, 2022.) Haastattelut etenivät ennalta määriteltyjen aihealueiden varassa, mutta keskustelun annettiin edetä haastateltavien vastauksen suuntaisesti. Tällä pyrittiin siihen, että tutkittavien oma ääni tuli esiin ja että kokemuksellista sisältöä saatiin mahdollisimman rikkaasti. Haastattelut ovat hyvä aineistonkeruun muoto, kun tutkittavasta asiasta halutaan saada mahdollisimman paljon tietoa. Ihmisten tulkinnat ja merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. (Eskola & Suoranta 1998; Tuomi & Sarajärvi 2018.) Haastattelujen aikana esitettiin myös tarkentavia kysymyksiä ja pyydettiin esimerkkejä, jotta haastateltavat kuvaisivat kokemuksiaan mahdollisimman konkreettisesti.

Potentiaalisten haastateltavien valinnan keskeisenä kriteerinä oli yrittäjyyden aloittaminen kolmannessa iässä. Haasteltavia oli tarkoitus etsiä laskutuspalveluyritysten, yrittäjyhteisöjen sekä omien verkostojen kautta, hyödyntäen myös lumipallo-otantaa. Lumipallo-otannassa tutkija pyytää ensimmäisiä osallistujia ehdottamaan muita mahdollisia osallistujia omista verkostoistaan. Menetelmä soveltuu erityisesti tilanteisiin, joissa kohderyhmää on vaikea tavoittaa suoraan. Käytännössä kolme viidestä haastateltavasta tavoitettiin erään yrittäjyhteisön tapahtumasta ja tässä lumipallo-otannan ketjumaisuus toteutui, koska ensimmäinen haastateltava suositteli näitä kahta muuta haastateltavaa. Loput kaksi haastateltavaa tavoitettiin tutkijan lähipiirin verkoston kautta. Tutkimusaineiston keräämisessä merkitsevää ei ollut haastattelujen tai aineiston määrä, vaan aineiston laatu ja tutkimuskysymysten kannalta relevanttien kokemusten tavoittaminen. (Crouse & Lowe 2018, 1531.)

Haastatteluun osallistuminen oli vapaaehtoista ja haastateltavat saivat ennen haastattelua tutustua tutkimustiedotteeseen (Liite 2) ja tietosuojailmoitukseen (Liite 3). Haastattelut toteutettiin haastateltavien toiveiden mukaan joko Zoom-verkkoyhteydellä, kasvotusten tapaamisella tai puhelimitse. Haastattelut ajoittuivat ajanjaksolle 23.1.–13.2.2026. Yhden haastattelun kesto oli noin 30–60 minuuttia. Haastatteluiden keston hajontaan vaikutti kunkin haastateltavan aikataulupaineet sekä jokaisen vastaajan yksilöllinen tapa sanoittaa omia kokemuksiaan ja käydä keskustelua.

Tutkimusaineisto ja konteksti

Tässä tutkimuksessa aineiston kontekstin kannalta keskeisiksi taustatekijöiksi huomioitiin yrittäjyyden muoto (pää-/sivutoimisuus), yrittäjäkokemuksen kesto, toimiala, työmäärän vaihtelu sekä keskeiset elämäntilanteen roolit, kuten perhe- ja läheissuhteet. Näiden tekijöiden huomioiminen auttaa ymmärtämään, millaisista elämäntilanteista käsin haastateltavat kuvasivat yrittäjyyttään.

Kaikki haastateltavat olivat haastatteluhetkellä yli 50-vuotiaita ja toimivat yksinyrittäjinä joko pää- tai sivutoimisesti. Vastaajista neljä oli aloittanut yrittäjyyden yli 50-vuotiaana. Vastaaja H5 poikkesi muista, sillä hän oli aloittanut yritystoiminnan 40–44-vuotiaana. Vastaaja H5 sisällytettiin aineistoon, koska hän kertoi ”eläköityneensä” aiemmalta urheilu-uralta ja kolmannen iän käsite ei määrydy yksiselitteisesti ikävuosien perusteella, vaan elämänvaihetta voidaan jäsentää myös siirtymien ja elämäntilanteen muutosten kautta (Laslett, 1996). Vastaajan H5 kohdalla yrittäjyyden aloittaminen kytkeytyi urasiirtymään ja uuteen elämänvaiheeseen, minkä vuoksi hänen kokemuksensa nähtiin tutkimuskysymysten kannalta relevanttina osana aineistoa. Haastateltavista kolme oli naisia (H1, H2 ja H3) ja kaksi miehiä (H4 ja H5).

Vastaajien ajallinen kokemus yrittäjyydestä vaihteli 8–20 vuoden välillä eli kaikilla vastaajilla oli useamman vuoden kokemus yrittäjyydestä. Koska yrittäjyyden aloittamisesta oli kulunut aikaa, aineisto sisälsi väistämättä retrospektiivisen ulottuvuuden. Retrospektiivisellä tarkoitetaan asetelmaa, jossa tarkastelu kohdistuu menneisiin tapahtumiin ja ilmiötä kuvataan jälkikäteen (Ikram ym. 2024). Tämä asetelma saattoi vaikuttaa siihen, miten vastaajat muistivat oman yritystoimintansa aloittamisen motiiveja ja tapahtumia, koska kuvaukset rakentuivat nykyhetkestä käsin.

Vastaajien toimialat olivat keskenään erilaisia, mikä saattoi vaikuttaa siihen, millaisina yrittäjyyden arjen vaatimukset, onnistumiset ja kuormitustekijät näyttäytyvät eri vastaajille. Nämä kokemukset voivat myös saman toimialan sisällä olla yksilöllisiä. Yritysmuotojen osalta aineistossa oli sekä toiminimellä toimivia yrittäjiä (H1, H2, H5), osakeyhtiön kautta toimiva yrittäjä (H3) että laskutuspalvelua hyödyntävä kevytyrittäjä (H4). Yritysmuoto saattoi heijastua yrittäjien kokemuksiin yrittäjyyttä tukevista tai haastavista tekijöistä. Tutkimus ei kuitenkaan rajautunut tiettyyn yrittäjyyden juridiseen muotoon, vaan tarkastelun kohteena olivat erilaiset tavat tehdä työtä yrittäjämäisesti kolmannessa iässä.

Yrittäjyyden luonne vaihteli pää- ja sivutoimisuuden välillä. Kolme vastaajaa luonnehti yritystoimintaansa sivutoimiseksi ja kaksi päätoimiseksi. Pää- tai sivutoimisuudelle ei annettu haastattelussa valmista määritelmää, vaan vastaajat saivat jäsentää sen oman tilanteensa kautta. Sivutoimiseksi

yrittäjyyden luonnehtineilla pääasiallinen tulonlähde koostui haastatteluhetkellä aiemmin tehdystä palkkatyöstä saadusta eläkkeestä. Päätoimiseksi yrittäjyyden määritelleillä yritystoiminta oli keskeisin työn ja toimeentulon muoto, vaikka vastaajalla H3 oli myös eläketuloja. Vastaajien työmäärissä oli huomattavaa vaihtelua. Pääasiallisilla eläkkeensaajilla (H1, H2, H4) työmäärät vaihtelivat usein enemmän, ja vaihtelua selitti osin mahdollisuus säädellä työn määrää ja ajankohtaa suhteessa muuhun vapaa-aikaan. Päätoimisiksi yrittäjyyden luonnehtineilla (H3, H5) työmäärän määritteli ensisijaisesti asiakaskysyntä.

Haastattelurunko (Liite 1) muodostettiin siten, että alussa kartoitettiin analysoinnin kannalta keskeiset taustatiedot vastaajista, jonka jälkeen edettiin tutkimusaiheeseen liittyviin kysymyksiin. Taustatiedoista koostettiin taulukko (Taulukko 1), jotta aineiston konteksti ja osallistujien keskeiset piirteet olivat lukijalle selkeästi hahmotettavissa. Taulukossa esitettiin haastateltavien ikäryhmät haastatteluhetkellä ja yrittäjyyden aloittamisvaiheessa, toimiala, yritysmuoto sekä toiminnan luonne (pää-/sivutoimisuus). Lisäksi taulukkoon sisällytettiin haastattelujen kesto ja vastaajan yksilöintiä kuvastava merkintä.

Taulukko 1 Taustatietoa haastatelluista

Haastattelutapa	Ikäryhmä (vastaushetkellä)	Toimiala	Yritysmuoto	Toiminnan luonne	Ikäryhmä aloit- taessa	Haastattelun kesto (min)
H1	65–69	Monialaiset asi- antuntijapalvelut	Toiminimi	Sivutoiminen	50–54	55:19
H2	75–79	Monialaiset asi- antuntijapalvelut	Toiminimi	Sivutoiminen	55–59	37:30
H3	65–69	Oikeudelliset palvelut	Osakeyhtiö, aiemmin toi- minimi	Päätoiminen	60–64	49:25
H4	75–79	Logistiikka- ja kuljetuspalvelut	Kevytyrittäjä, ilman y-tun- nusta	Sivutoiminen	65–69	31:11
H5	50–54	Kaupalliset pal- velut	Toiminimi	Päätoiminen	40–44	27:07

Haastatteluaineiston empiirisiä tuloksia kuvataan tarkemmin luvussa 4 teemoittaisen analyysin kautta. Ennen empiiristen tulosten tarkastelua on vielä tarpeen kuvata aineiston analysointi, tutkimuksen eettiset lähtökohdat, tietosuojaan liittyvät ratkaisut sekä tutkimuksen luotettavuuden arviointi.

3.3 Aineiston analysointi

Haastattelut nauhoitettiin, jonka jälkeen ne litteroitiin tekstimuotoon tarkempaa analysointia varten. Litterointiohjelmana käytettiin Turun yliopiston tarjoamaa Transcribe litterointipalvelua. Transcribe muuttaa äänitiedostot tekstiksi OpenWhisperiin perustuvan tekoälyn avulla. Palvelua käytettiin suojatussa verkossa, eikä palveluun toimitettuja tietoja käytetty tai siirretty muuhun tarkoitukseen kuin litteraatin tuottamiseen. Palveluun ladatut tiedostot poistettiin heti litteroinnin valmistuttua, eikä tekstitiedostoja säilytetty palvelussa. (Turun yliopisto, 2025.)

Litteraatit käytiin läpi manuaalisesti, korjattiin kirjoitusvirheet ja epäselvät ilmaisut tarkistettiin ääninauhujen avulla. Litteroinnin yhteydessä aineisto pyrittiin anonymisoimaan manuaalisesti poistamalla tai yleistämällä tunnistettavuutta lisäävät tiedot, kuten nimet, paikkakunnat, tarkat työtehtävät tai muut yksilölliset seikat niin, ettei yksittäinen vastaaja ole tunnistettavissa julkaistavan tiedon perusteella. Aineistoa käsiteltiin luottamuksellisesti erillisessä tiedostossa ja sitä säilytettiin suojatusti.

Analyysi eteni abduktiivisesti, eli aineistosta tehtiin ensin alustavia tulkintoja, jonka jälkeen aineistolähtöinen koodaus yhdistettiin teoreettisen viitekehysten kanssa tulkintavaiheessa, tavoitteena teorian ja empirian välinen vuoropuhelu. Analyysissä hyödynnettiin abduktiivisen tutkimusotteen lisäksi myös iteratiivista työskentelytapaa, jolloin teoreettista viitekehystä voitiin tarvittaessa täydentää ja täsmentää haastatteluaineistosta löydettyjen teemojen perusteella analyysin edetessä. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että aineistosta toistuvasti esiin nousseista teemoista etsittiin analyysin aikana niitä koskevaa aiempaa tutkimusta ja soveltuvaa kirjallisuutta. Tällainen etenemistapa mahdollisti aineiston kokonaisvaltaisen tarkastelun ilman, että analyysi olisi sidottu kokonaan ennalta määrättyihin käsitteisiin ja teemoihin. Samalla analyysiin jäi tilaa myös aineistoista nouseville uusille havainnoille.

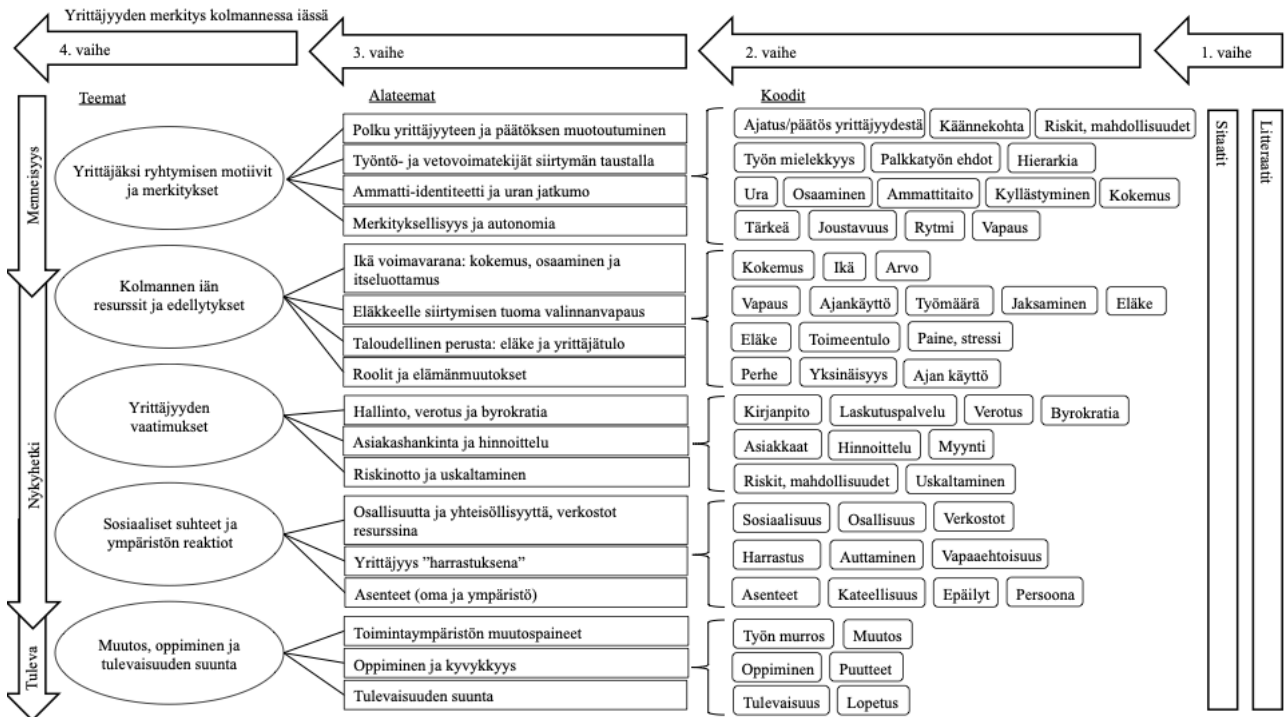
Grounded theory työskentelylle on tyypillistä, että analyysi ja teorian rakentaminen voivat edetä iteratiivisesti (Ahmed ym. 2025, 1–2). Tässä tutkielmassa grounded theory -menetelmää ei kuitenkaan sovelleta kokonaisvaltaisena tutkimusotteena, vaan siitä hyödynnetään analyysia tukevia käytäntöjä, kuten iteratiivisuutta ja aineiston osien jatkuvaa vertailua. Jatkuvalla vertailulla eri haastateltavien vastauksista voidaan teemoittain tunnistaa sekä yhteisiä että poikkeavia merkityksiä. (Tavory & Timmermans 2014, 125; Naem ym. 2023, 1–6, 14; Ahmed ym. 2025, 1–4.) Teoriaosaa täydennettiin analyysin aikana teemoilla, jotka nousivat toistuvasti esiin haastatteluaineistossa ja joita aiempi teoreettinen viitekehys ei sellaisenaan tavoittanut.

Aineiston analyysi aloitettiin perehtymällä litteroituun aineistoon lukemalla haastattelut läpi useaan kertaan samalla nostaen ylös huomioita. Alkukoodaus tehtiin merkitsemällä korostusvärillä aineistoista ilmauksia, jotka liittyivät tutkimuskysymyksiin ja haastatteluteemoihin. Koodaamista jatkettiin manuaalisesti erillisessä Word-tiedostossa tunnistamalla sanoja ja merkityksiä. Samansisältöisiä asioita koodattiin, ryhmiteltiin ja muodostettiin teemoja, jotka kuvasivat ilmiön keskeisiä piirteitä. Teemojen alle ryhmiteltiin koodattuja aineistokatkelmia. Myöhemmin teemoja tarkennettiin, nimettiin uudelleen ja kuvailtiin hyödyntäen tulkinnassa tutkimuksen teoreettista viitekehystä ja aiempaa tutkimustietoa. Tavoitteena oli muodostaa sisäisesti johdonmukaiset ja toisiinsa nähden erottuvat teemat. Tulkinnassa ja raportoinnissa näitä teemoja tulkitaan tutkimuskysymyksiin ja viitekehykseen peilaten. Tuloksien havainnollistamiseksi aineistosta nostettiin valikoituja sitaatteja, huomioiden osallistujien tunnistamattomuus. Tulososioon tavoitteena oli tutkimuskysymysten kannalta merkityksellisten kokonaisuuksien hahmottaminen.

Tämä analyysintapa mukailee Braun ja Clarken (2006) kuusiosaista temaattisen analyysin rakennetta (six-phase thematic analysis framework). Kyseisen mallin mukaan temaattisen analyysin vaiheet ovat (1) Aineistoon perehtyminen, (2) Alkukoodien muodostaminen, (3) Teemojen etsiminen, (4) Potentiaalisten teemojen uudelleentarkastaminen, (5) Teemojen määrittely ja nimeäminen sekä (6) Tulosten kirjoittaminen. (Braun & Clarke 2006, 88.)

Naeem ym. (2023, 2–5) ovat jatkojalostaneet tätä mallia uudeksi kuusivaiheiseksi malliksi (a novel six-step process for conceptual model development) tavoitteena käsitteellisen mallin rakentaminen laadullisessa tutkimuksessa. Nämä kuusi vaihetta ovat (1) Litterointi, aineistoon tutustuminen ja sitaattien valinta, (2) Avainsanojen valinta, (3) Koodaus, (4) Teemojen kehittäminen, (5) Käsitteellistäminen avainsanojen, koodien ja teemojen tulkinnan kautta ja (6) Käsitteellisen mallin kehittäminen.

Analyysin etenemistä havainnollistava temaattisen analyysin mallinnos (kuvio 2) muodostettiin yhdistäen teoreettisen viitekehyksen pohjalta rakennetut haastatteluteemat ja aineistosta koodauksien mukana kehitetyt teemat ja alateemat hyödyntäen Naeemin ym. (2023) mallin vaiheet 1–4. Kuviossa 2 on myös elementtejä Cassellin ja Bishopin (2019, 199) kuvaamasta temaattisesta mallinnoksesta (thematic template), jossa aineisto on organisoitu temaattisiin luokkiin ja edelleen alaluokkiin. Kuvio 2 havainnollistaa teemojen välisiä kytkentöjä sekä niiden muodostumisen prosessia. Vasemman reunan on kuvattu teemojen ajallista kontekstia haastateltujen yrittäjien elämässä.

Kuvio 3 Temaattisen analyysin mallinnos yrittäjyyden merkityksestä kolmannessa iässä

Tämä kuvio havainnollistaa teemojen syntyneen haastatteluaineistojen pohjalta soveltaen Braun ja Clarken (2006), sekä myöhemmin Naemin ym. (2023) kuusi vaiheisia malleja temaattisesta analyysistä. Teemat pohjautuvat tämän tutkimuksen aineistoon.

Temaattisen analyysin edetessä analyysiä jatkettiin Naemin ym. (2023, 2–5) mallin viidennen ja kuudennen vaiheen mukaisesti tulkitsemalla teemoja tuloksiksi ja kehittämällä niistä käsitteellinen malli. Tutkimuksen tuloksia kokoavan käsitteellisen mallin tehtävänä on havainnollistaa analyysissä tunnistettujen teemojen keskinäisiä yhteyksiä ja se esitettiin johtopäätösluvussa.

3.4 Tutkimusetiikka, tietosuoja ja luotettavuus

Turun yliopiston eettisen kirjoittamisen ohjeet sekä Tutkimuseettisen neuvottelukunnan hyvä tiedeellinen käytäntö on huomioitu tätä tutkielmaa tehtäessä. Haastatteluaineiston keräämistä varten luotiin tietosuojalomake, joka noudattaa Euroopan Unionin yleistä tietosuoja-asetusta (GDPR) ja sen vaatimuksia. Tällä varmistetaan, että tutkimukseen osallistuville annetaan selkeät tiedot henkilötietojen keräämiseen, käsittelyyn, tarkoitukseen, oikeusperustaan, säilytykseen ja rekisteröidyn oikeuksiin liittyen sekä henkilötietoja käsitellään tietosuoja-asetuksen periaatteiden mukaisesti. (Euroopan parlamentti ja neuvosto, 2016.)

Osallistujille on informoitu tutkimuksen tarkoitus, aineiston käsittely tarpeellisin osin, haastattelun tallentaminen ja litterointi sekä anonymisointi. Haastateltavat antoivat suostumuksen haastatteluun suullisesti. Haastattelun aluksi haastateltaville on kerrottu oikeudesta jättää vastaamatta

kysymyksiin, tehdä omia lisäyksiä tai keskeyttää haastattelu niin halutessaan sekä painotettu keskustelun luottamuksellisuutta. Haastateltavat ovat saaneet paljon määritellä itse, mitä kokemuksia haluavat yrittäjyydestä jakaa.

Aineiston anonymisointi ja tunnistettavuuden minimointi rajaavat esille tuotavaa aineistoa, mutta ovat keskeisiä haastateltavien tunnistamattomuuden säilyttämiseksi. Aineistoista anonymisoitiin nimet ja paikat sekä muut mahdollisesti tunnistettavuutta merkittävästi lisäävät tekijät. Aineistossa ja raportoinnissa vastaajat nimettiin koodein H1–H5. Lisäksi epäsuoria tunnisteita yleistettiin, kuten iän ilmoittaminen ikäluokkina ja toimialat yleisluokkina tunnistettavuuden vähentämiseksi. Tutkija ja haastateltavat ymmärtävät, että mahdollisesti tutkielman lukija voi haastateltavien omista kertomuksista tunnistaa haastatellun henkilön.

Kaikki tutkimusaineisto säilytettiin suojatusti ja pääsy aineistoon oli ainoastaan tutkijalla. Haastattelujen sopimista varten kerätyt yhteystiedot säilytettiin erillään varsinaisesta tutkimusaineistosta, eikä yhteystietoja yhdistetty litteroituihin haastatteluihin. Tutkimusaineiston säilyttämisessä ja hävittämisessä noudatetaan Liitteen 3 tietosuojailmoituksen mukaisia lupauksia.

Tutkijalla ei ollut aihepiiristä ennestään erityistä kokemusta, eikä tutkimusaihe ollut työn tai yksityiselämän kannalta lähellä. Yrittäjyys itsessään on kuitenkin ollut tutkijalle vahvana kiinnostuksen kohteena läpi korkeakouluopintojen sekä myös työelämässä. Tutkimuksen kohderyhmä vanhemmalla iällä yrittäjyyden aloittaneet valikoitui sen yhteiskunnallisen kiinnostavuuden vuoksi, jota johdannossa on pyritty tuomaan esiin. Haastateltavat olivat tutkijalle entuudestaan täysin tuntemattomia. Tutkimuksen alkuvaiheessa tutkijan esioletuksena oli, että taloudelliset tekijät korostuisivat yrittäjyyden aloittamisen motiiveissa, mutta haastatteluaineisto ei tukenut tätä oletusta yksiselitteisesti.

Laadulliselle tutkimukselle ominaisesti tulokset rakentuivat aineiston, teoreettisen viitekehyksen ja tutkijan tekemien tulkintojen kautta. Tutkimuksen eri vaiheissa tiedostettiin, että tutkijan omat valinnat voivat vaikuttaa tiedon muodostumiseen. Tätä tutkimuksen ohjautumisen määrää pyrittiin kuitenkin minimoimaan tietoisilla valinnoilla. Esimerkiksi haastattelutilanteessa pyrittiin reagoimaan mahdollisimman neutraalisti. Tässä tutkimuksessa tulkintaa pyrittiin tekemään mahdollisimman läpinäkyvästi, mutta on mahdollista, että toinen tutkija painottaisi aineistosta osin erilaisia teemoja tai tekisi joissakin kohdissa toisenlaisia tulkintoja.

Tässä tutkielmassa luotettavuutta tarkastellaan laadullisen tutkimuksen luotettavuuden (trustworthiness) kriteereillä, joita Lincoln ja Guban (1985) mukaan ovat uskottavuus (credibility),

siirrettävyys (transferability), riippuvuus (dependability) ja vahvistettavuus (confirmability). Luotettavuutta tukee aineistonkeruun, analyysimenetelmän ja analyysin vaiheiden kuvaileminen tarkasti ja läpinäkyvästi. Tuloksien raportoinnissa teemoja havainnollistettiin aineistokatkelmilla ja tulkinnaissa näitä peilattiin teoreettiseen viitekehykseen. Analyysissä etsittiin systemaattisesti paitsi yhteneväisyyksiä myös eriävyyksiä ja poikkeavia havaintoja teemojen sisällä, jotta tulkinnaat eivät perustu vain yleisimmin toistuviin kuvauksiin.

Siirrettävyyttä tuetaan kuvaamalla tutkimuskontekstia ja osallistujajoukkoa riittävästi, mutta vastajien yksityisyys huomioiden, jotta lukija voi arvioida tulosten sovellettavuutta jatkossa. Riippuvuudella tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä, että tutkimusprosessi on looginen, jäljitettävä ja selkeästi dokumentoitu. Riippuvuutta pyrittiin vahvistamaan dokumentoimalla analyysin eteneminen ja teemojen muodostuminen mahdollisimman tarkasti. Vahvistettavuudella arvioidaan sitä, onko tulkinnaat johdettavissa aineistosta. Tätä tuetaan esittämällä tulokset aineistokatkelmien avulla systemaattisesti jokaisen teeman kohdalla. (Nowell ym. 2017, 3–4.)

4 Empiiriset tulokset

Tässä luvussa esitetään tutkimuksen empiiriset tulokset kolmannen iän yksinyrittäjyyden näkökulmasta. Luvun lähtökohtana on tutkimuksen päätutkimuskysymys ”*Mitä yrittäjyys merkitsee kolmannessa iässä yrittäjyyden aloittaneille?*”, jota alakysymykset tarkentavat edelleen. Tulokset esitetään teemoittain, temaattisen analyysin pohjalta (kuviossa 2). Teemoittaisessa analyysissä muodostui viisi teemaa: (1) yrittäjäksi ryhtymisen motiivit ja merkitykset, (2) kolmannen iän resurssit ja edellytykset, (3) yrittäjyyden vaatimukset, (4) sosiaaliset suhteet ja ympäristön reaktiot sekä (5) muutos, oppiminen ja tulevaisuuden suunta. Nämä teemat jäsentävät tutkimuskysymyksiin liittyviä yrittäjyyden motiiveja, yrittäjyyttä tukevia elementtejä ja koettuja haasteita.

Alaluku 4.1 vastaa ensimmäiseen alakysymykseen tarkastelemalla yrittäjäksi ryhtymisen motiiveja ja yrittäjyydelle annettuja merkityksiä. Alaluvut 4.2–4.5 vastaavat toiseen ja kolmanteen alatutkimuskysymykseen tarkastelemalla yrittäjyyttä tukevia ja haastavia tekijöitä kolmannessa iässä yllä mainittujen teemojen kautta. Samalla kaikki teemat kytkeytyvät myös pääkysymykseen, siksi yksittäiset havainnot voivat vastata useaan tutkimuskysymykseen samanaikaisesti. Haastateltuihin vastaajiin viitataan tunnisteilla H1–H5; osallistujien taustatiedot on kuvattu luvussa 3.2 (taulukko 1).

4.1 Yrittäjäksi ryhtymisen motiivit ja merkitykset

Tässä tutkielmassa yrittäjäksi ryhtymisen motiiveilla kuvataan tekijöitä, jotka ovat vaikuttaneet päätökseen aloittaa yrittäjyys kolmannessa iässä, sekä sitä, millaisia merkityksiä vastaajat liittävät yrittäjyyteen osana omaa elämänvaihettaan. Teema on keskeinen tutkimuksen ensimmäiseen alakysymykseen ”*Mitkä tekijät motivoivat aloittamaan yrittäjyyden kolmannessa iässä?*” vastaamiseksi. Teema liittyy teoreettisen viitekehyksen kontekstissa urasiirtymiin ja elämänkulun valintoihin sekä kytkeytyy toimijuuteen, identiteettiin ja työn merkityksellisyyteen.

Aineistossa yrittäjyyden aloittamiseen liittyvien motiivien kuvauksissa näkyy ajallista kerroksellisuutta, koska yrittäjyyden aloituksesta on kulunut jo vuosia ja motiiveja jäsennetään nykyhetkestä käsin. Tällöin päätöshetken syyt, myöhemmin muodostuneet kokemukset yrittäjyydestä sekä yrittäjyyden nykyinen merkitys limittyvät toisiinsa.

Polku yrittäjyyteen ja päätöksen muotoutuminen

Vastaajien kuvauksissa yrittäjyyteen siirtymisen polku oli jokaisella yksilöllinen. Kolme viidestä vastaajasta kuvasi yrittäjyysajatuksen syntyneen pääosin omasta aloitteesta, kun taas loppuilla päätökseen vaikutti vahvasti toisten kannustus. Vastaaja H3 kuvaili yrittäjyysajatuksensa syntyä:

Kyllä se tuli itseltä oikeastaan [ajatus yrittäjyydestä], ja kyllä se on ollut mun koko uranikin semmoinen, mutta me – [viittaa ammattiin] on vähän sen hankalaa, kun me tiedetään kaikki karikat niin helposti, että täytyisi olla vähän semmoinen propellipää ja semmoinen yrittäjille helposti semmoinen uhkarohkeakin, eikä heti nähdä niitä, että niitä kaikkia maksuja mitä yrittäjälle tulee, koska ne on tosi isot. Ja se ei ole se yrittäminen nykyään helppoa. (H3)

Vastaaja H4 kertoi sen sijaan saaneensa sysäyksen yrittäjyyteen tutun ehdotuksesta:

-- Ja nyt kun sä jäit eläkkeelle, niin sul olisikin hyvä aika --. Haluatko sä ruveta tämmöiseen hommaan? Mä sitten suostuin. (H4)

Vastaaja H5 puolestaan kertoi, miten ystävän rohkaisu ja neuvot sekä konkreettisten tulosten näyttäminen yrittäjämäisestä työstä sai kokeilemaan yrittäjyyttä, vaikka alkuun hänen suhtautumisensa asiaan oli epäileväistä. Vastaaja H5 kuvaa yrittäjyyspäätöstään merkittäväksi mahdollisuudeksi, johon hän halusi tarttua ja toteaa olevansa tyytyväinen päätökseensä kokeilla yrittäjyyttä uutena urasuuntana:

-- tavallaan tämä oli helkkarin iso käännekohta -- Ja on jälkeenpäin ajatellut, että tosi hyvä, että on näihin kaikkiin lähtenyt. Että on aika rikkaasti nähnyt, mitä nämä kaksi osa-aluetta on ollut [viittaa aiempaan urheilu-uraan ja yrittäjyyteen]. Niin se, että jos ne olisi jättänyt käyttämättä joskus, sitten olisi tullut keinutuolissa vähän se, että hei, mullakin oli mahdollisuus, niin ei tarvitse katua. Että sen takia olen kyllä tosi tyytyväinen. - - nimenomaan nämä kaksi on ollut semmoista isoa asiaa, isoa käännekohtaa ja isoa tapahtumaa. -- Ne ovat aika tärkeitä pylviäit olleet siinä mielessä, että en ole katunut päiväkkään kumpaakaan. (H5)

Päätös ryhtyä yrittäjäksi ei kuitenkaan ole tullut salamana kirkaalta taivaalta kenellekään vastaajista, vaan ajatus siitä oli kytenyt pidempään taustalla ja muotoutunut vähitellen. Vastaaja H1 kuvasi yrittäjyyden alkua ennemminkin kokeiluna kuin selkeänä päätöksenä, oman verkostonsa inpiroimana:

Eli siis musta tuntui, että mä itsekin hämmästyin, että mä perustin toiminimen. Musta tuntui, että mä en osannut yhtään mitään mistään asiasta. Se oli jotakin muotia, että kun tollakin kollegalla on ja tollakin kollegalla, miksi ei mulla oo? Se oli ihan, vähän niin kuin huvin vuoksi, että mä haluan totakin. Sitten siihen tulikin joku, että hei nythän mä voin laskuttaa. Se ei ollut mitään semmoista terävää päätöstä, että nyt mä ryhdyn tässä yrittäjäksi. (H1)

Vastaaja H3 oli pohtinut sekä yrittäjyyden mahdollisuuksia että siihen liittyviä riskejä ennen aloitusta. Siirtymä yrittäjyyteen ei kuitenkaan ole tapahtunut kaikilla heti, vaan harrastuksenomaisena kokeiluna päätyön ohessa, kuten vastaaja H2 yrittäjyyden alkuansa kuvastaa:

Eli oikeastaan alussa, -- se yrittäjäyys, se on ollut aika pientä. Se on ollut vähän niin kuin lepäämässä, kun mä olen ollut päivätyössä ja iltaisin kouluttautunut ja harrastanut jokin. (H2)

Työntö- ja vetovoimatekijät siirtymän taustalla

Aineistossa yrittäjäyteen siirtymisen taustalla näkyi sekä vetovoimatekijöitä (halu tehdä mielekästä työtä itsenäisesti) että työntövoimatekijöitä (palkkatyön ehdot, työyhteisön ilmapiiri ja hierarkia).

Vastaaja H3 kuvasi siirtymää yrittäjäyteen osin irtautumisena vanhasta organisaatiokulttuurista:

Mä -- päätin, mikä musta isona tulee. Toki se oli tietysti siellä ollut taustalla jo pitkään, --. Sanoin, että vuodenvaihteen jälkeen mä en ole enää töissä [viittaus vanhaan työpaikkaan]. -- Mä en tykännyt olla siellä. Siellä on huono johtamiskulttuuri --. Siellä ei ollu hyvä ilmapiiri ja pikkuhiljaa kypsyin siihen. (H3)

Osalla siirtymän taustalla näkyi palkkatyöuraan ja eläkkeelle siirtymiseen liittyviä ehtoja. Vastaja H2 olisi ollut halua jatkaa palkkatyössään, mutta se ei ollut työnantajan puolelta mahdollista:

Mä en yhtään tykännyt, kun mun piti jäädä eläkkeelle --. Mä olisin siellä varmaan tänä päivänä, mutta virka meni poikki, ei saanut enää mennä. (H2)

Vastaavasti vastaaja H4 oli palkkatyössään niin pitkään kuin sai, vaikka olisi saanut jo siirtyä eläkkeelle. Syitä työn jatkamiselle virallisen eläkeiän jälkeen voi olla monia, mutta yksi niistä on usein taloudellinen, kuten H2 kuvastaa:

No mä paransin myöskin eläkettä, en ole pahoillani siitä. Totta kai, koska se on vaan se, että jos jaksaa ja pystyy, riippuu ihmisten tilanteesta, niin kyllä ne ylimääräiset vuodet kannattaa. Niistä kuin niin tulee, aina se eläke paranee. (H2)

Ammatti-identiteetti ja uran jatkumo

Useammalla vastaajalla yrittäjäyys liittyi uran jatkumoon ja ammatti-identiteettiin. Yrittäjäyys mahdollisti oman osaamisen hyödyntämisen ja toi kokemuksen uran hallinnasta. Siirtymä yrittäjäyteen ei ollut vain työmuodon muutos, vaan tapa rakentaa työuralle mielekäs jatkumo. Vastajalle H3 yrittäjäyys on mielekäs lisä ja ”kruunu” omalle työuralle:

-- että jos mä olisin jäänyt sieltä [vanhasta palkkatyöstä eläkkeelle], niin mulla olisi jäänyt vähän inhottava kuva urastani, että tähänkö se nyt päätty tämmöiseen tylsyyteen. Mutta nyt kun mä perustin sen toimiston, niin tää on semmonen kruunu sille uralle. (H3)

Merkityksellisyys ja autonomia

Aineistossa yrittäjyyden merkityksellisyyteen itselle liitettiin erityisesti mahdollisuus tehdä mielekkääksi koettua työtä, kehittää osaamistaan sekä mahdollisuus vaikuttaa työskentelyn ehtoihin. Vastaja H2 sanoitti hänelle tärkeitä asioita yrittäjyydessä:

Eli tämä tämmöinen ammattitaidon kehittäminen kuitenkin näissä freelancer-ammateis-sakin mun mielestä on tosi tärkeää. Mutta enemmänkin sitä omaa järkevää, kivaa tekemistä, sitä mä kaipaan. (H2)

Autonomia ilmeni selkeimmin mahdollisuutena päättää itse työn sisällöstä, määrästä ja toteutustavoista. Vastaja H3 kuvasi tätä selkeästi:

Mä halusin tehdä itse ja itse määrätä itsestäni. Ja koska mä teen, kuinka paljon mä teen, kenen kanssa mä teen, missä mä teen, että mua ei määrällä niin paljon tai mua ei rajoita tietyt tämmöiset puitteet ja säännöt ja näin. Ja sitten myöskin se työn laatu --. (H3)

Vastaja H5 kertoi yrittäjyyden mahdollistavan aikataulujen joustavuuden ja oman rytmin sääntelyn, joka on hänelle tärkeää:

Että kyl siin sellaiset omat edut oli ja sitten pystyi vähän, kun sulle ei ole niin kuin kahdeksasta neljää, ei ole se aikataulu. Sä pystyt omii menoi säveltämään, niin sä pystyt vähän niin kuin mukautumaan siihen. Sen rytmin aika pitkälti pystyi itse säätelemään. (H5)

Taloudellinen motivaatio ei näyttäytynyt kaikille haastatelluille yrittäjille ”päivittäisenä moottorina”. Osa kuvasi yrittäjyyttä enemmän mielekkäänä lisätyönä tai ajanvietteenä kuin tulonhankinnan välttämättömyytenä. Vastaja H4 kuvasi yrittäjyyttä ajankulun ja pienen korvauksen yhdistelmänä. Vastaja H2 puolestaan halusi erottaa yrittäjyyden harrastamisesta korostaen työn ammattimaisuutta, vaikka toimeentulo ei ole yrittäjyydestä riippuvainen:

Mun ei tarvitse tehdä tätä yrittäjyyttä saadakseni tavallaan sitä leipää pöytään, vaan tää on enemmänkin. Mä en sano harrastus, kun tää on ihan oikea työtä. Ja mä haluan korostaa sitä, että kaikki tällaisetkin freelance-hommat, niin ei ne ole harrastamisia, ne on kuitenkin, niitä yritetään tehdä ihan ammattitaidolla. (H2)

Näissä kuvauksissa yrittäjyyden merkitys rakentuu paitsi työn sisällöstä, myös siitä, että yrittäjyys mahdollistaa toimijuuden kokemusta: mahdollisuus vaikuttaa omaan aikaan, rytmiin ja työn tekemisen tapoihin. Lisäksi aineistossa toistui useamman kerran merkitykselliseksi koettu mahdollisuus auttaa muita ihmisiä oman ammatin kautta.

4.2 Kolmannen iän resurssit ja edellytykset

Tässä tutkimuksessa kolmannen iän elämänvaihetta tutkitaan yrittäjyyteen peilautuen. Aineistossa ikä ei näyttäydy ensisijaisesti numeroina, vaan elämäntilanteen muutoksina. Se voi kuvastaa myös yksilön resursseja; ajankäyttö, taloudellinen perusta, roolit ja sosiaalinen pääoma. Tämä teema kytkeytyy erityisesti tutkimuksen toiseen ja kolmanteen alakysymykseen: ”*Millaiset tekijät tukevat yrittäjyyttä kolmannessa iässä?*” ja ”*Millaiset tekijät haastavat yrittäjyyttä kolmannessa iässä?*”.

Elämänkulku- ja elämäntilanneteoriat korostavat roolien ja resurssien merkitystä valinnoissa ja auttavat tulkitsemaan, miten elämäntilanne avaa mahdollisuuksia ja toisaalta asettaa edellytyksiä.

Tässä teemassa nostetaan esiin aineistosta havaittuja rooli- ja resurssitekijöitä. Vastaukset kytkeytyvät myös pääkysymykseen ”*Mitä yrittäjyys merkitsee kolmannessa iässä yrittäjyyden aloittaneille?*”.

Ikä voimavarana: kokemus, osaaminen ja itseluottamus

Osa vastaajista kuvasi ikää ja elämäkokemusta selkeänä voimavarana, joka tukee yrittäjyyttä. Ikä liitettiin erityisesti työkokemukseen, ammattiosaamiseen ja oman arvon tunnistamiseen. Vastaaja H3 kritisoi kuulemiaan puheita, jossa hänen ikäistensä työllistyminen on ollut vaikeaa ikäsyjinnän vuoksi. Hän haluaisi rohkaista sellaisessa tilanteessa olevia hyödyntämään elämän- ja työkokemustaan esimerkiksi yrittäjyyden kautta:

Mä en tykkää niistä uutisista, kun sanotaan, että ei viisikymppiset tai kuusikymppiset pääse töihin, kun ne on se ikäsyjintä. Niin mun mielestä niillä on kuitenkin se kaikista paras elämäkokemus, työkokemus, ammattiosaaminen. Niin silloin, jos tunnutaan, että toisen töissä edelleenkin, tai nuoret alkaa jyrätä ylitse ja muuta, niin nousisi sieltä ja nostaisi sen oman arvon tuntonsa siihen pisteeseen, että hei, mä lähden nyt ja pistän oman toimiston. Mul on tää osaaminen. Mä teen tätä. Osaa arvostaa itseään ja sitä elämän kokemusta ja ammattiutta, mikä on siinä vaiheessa. (H3)

Eläkkeelle siirtymisen tuoma valinnanvapaus

Eläkkeelle siirtymisen jälkeen arjen rytmi, ajankäyttö, resurssit ja roolit järjestyvät uudella tavalla. Eläkkeelle siirtyminen palkkatyöstä voi vapauttaa arkeen tilaa, jota yrittäjyydellä voi joustavasti täyttää. Useat vastaajat kuvasivat yrittäjyyden mahdollistavan vapaamman rytmin kuin palkkatyö yleisesti ja sen, ettei työskentelyä tarvitse tehdä väkisin tai säännöllisinä työpäivinä. Vastaajat H1 ja H2 ovatkin korostaneet valinnanvapauttaan.

Mun ei tarvitse tehdä mitään väkisin --, vaan mä voin vaan tavallaan ottaa niitä töitä, jotka mua kiinnostaa ja joista mä tykkään. (H2)

Mulla on enemmän aikaa, koska mä saan nyt valita mitä mä teen. -- Niin kuin kunnan eläkeläisen kuuluukin. (H1)

Ja mikä parasta, niitä [töitä] ei tarvitse tehdä joka päivä. (H2)

Myös vastaaja H3 kertoi työskentelevänsä ”fiiliksen mukaan” ja oppineensa armollisuutta itseään kohtaan; jos väsyttää, voi levätä ja jatkaa myöhemmin. Näin yrittäjyyden arki rakentuu elämäntilanteen ehdoilla ja mahdollistaa omien voimavarojen huomioimisen.

Yrittäjyyden pää- tai sivutoimisuuden rooli elämässä voi myös muuttua eri elämänvaiheissa. Vastaja H1 kuvaa yritystoimintansa luonnetta elämänkaaren loppu-uran kontekstissa seuraavanlaisesti:

Ja sitten aikanaan, kun siitä siirryin eläkkeelle, niin nythän olen taas päätoiminen eläkeläinen. Niin edelleenkin se yritystoimet jatkuu siinä sivussa. Että se on aina ollut sivussa jostakin, jota olen pääasiallisesti. (H1)

Taloudellinen perusta: eläke ja yrittäjätulo

Aineistossa eläke näyttäytyi monelle taloudellisena turvana, jonka rinnalla yrittäjyystulot ovat lisätuloa. Useampi vastaaja kuvasi, ettei yrittäjyydestä saatava tulo yksin riittäisi kattamaan talouden kuluja, mutta eläkkeen rinnalla se on kiva lisä ja mahdollistaa esimerkiksi harrastamista. Vastaja H2 kuvasi, että eläkkeen tuoma taloudellinen turva vähentää yrittäjyyteen liittyvää painetta:

Kun minun ei tarvitse tästä yrittäjyydestä ottaa mitään paineita. -- minun laskut tulee maksettua ja talouden tilanne on hyvä, ihan hyvä. (H2)

Raha kelpaa, en mä sitä takaisin lähetä, mutta ymmärrät, se ei ole se juttu, se ei ole se pihvi siinä. (H2)

Samalla vastaaja H2 nosti esiin, että eläkkeen riittävyys ei ole kaikille itsestäänselvyys, jos työura on ollut katkonaista tai eläkekertymä on jäänyt pieneksi esimerkiksi palkattoman hoivatyön vuoksi.

[Joidenkin] on pakkokin tehdä, joo, jos jostain syystä on ollut kotirouvana tai on hyvin pätkätöitä ja se on jäänyt kauhean, sitä ei monikaan nuorempana ajattele, mutta se on aika kylmää kyytiä, jos sit huomaa sen, kun tulee se ikä, että eihän mulla tule paljon mitään eläkettä. -- kyllähän niitäkin on, että ihmiset jäävät, kaikki kunnia, hoitamaan kotia ja lapsia, mutta ei niistä kerry mitään eläkettä. (H2)

Näin ollen taloudellinen ulottuvuus voi olla kaksisuuntaista: joillekin eläke mahdollistaa yrittäjyyden ilman välitöntä toimeentulopainetta, kun taas toisille yrittäjyys voi olla tapa täydentää riittämättömäksi koettua eläkettä.

Roolit ja elämänmuutokset

Useat vastaajat kertoivat elämäntilanteestaan avoimesti ja erilaiset perhetilanteet liitettiin siihen vahvasti. Useat vastaajat kuvasivat, että lapset ovat jo aikuisia ja osalla vastaajista on lastenlapsia. Samalla aineistossa näkyi myös paljon yksin elämisen ja menetyksen kokemuksia, jotka ovat muuttaneet arjen rakennetta. Vaikka nämä roolimutokset eivät aina ole toivottuja, ovat ne tuoneet tilaa uusille rooleille, kuten yrittäjyydelle. Työn rooli on ainakin yhdelle vastaajista ollut myös ikään kuin selviytymisen väline, jonka kautta tehdä surutyötä. Tämä tuo esiin yrittäjyyden merkityksen myös emotionaalisenä ja arkea kannattelevana toimintana, eikä vain työnä tai tulonlähteenä.

Elämäntilanteen muutokset voivat vaikuttaa siihen, millaisia merkityksiä yrittäjyydelle annetaan juuri tässä elämänvaiheessa. Yrittäjyys on selkeästi osa arjen ajankäyttöä, tulonmuodostusta ja roolien kokonaisuutta. Esimerkiksi vastaaja H4 kuvasi, että työn tekemisellä (yrittäjyys) on ”iso rooli”, ja toi samalla esiin, että työn lisäksi lähinnä arjen askareet ja omat aikuiset lapset sekä lastenlapset rytmittävät arkea. Vastaajalle H4 työn tekeminen oli kuitenkin ennen kaikkea ajankuluttamisen keino omien sanojensa mukaan.

Aineistossa nousi esiin myös työn merkitys selviytymisen välineenä elämänmuutostilanteissa. Vastaaja H3 kertoi tehneensä perhesuhteisiin liittyvän surutyön työn kautta, koska työhön uppoutuminen vähensi muun ajattelun tarvetta:

Mutta myöskin tämä toimisto, kun se lähti niin hyvin käyntiin, niin mä tein sen surutyöni siinä työssäni. Että kun mä teen työtä, --, niin siihen uppoutuu. -- Mä tein sitä työtä, niin mun ei tarvinnut ajatella muuta. (H3)

4.3 Yrittäjyyden vaatimukset

Tässä teemassa tarkastellaan, millaisina yrittäjyyden käytännön vaatimukset ja arjen ”pakolliset” elementit näyttävät kolmannen iän yrittäjille. Aineistossa yrittäjyyden vaatimukset liittyvät erityisesti hallinnollisiin velvoitteisiin, verotukseen ja byrokraatiaan, asiakashankintaan ja hinnoitteluun. Teema auttaa ymmärtämään millaiset rakenteet tukevat tai haastavat yrittäjyyttä kolmannessa iässä ja vastaa tutkimuskysymyksiin ”*Millaiset tekijät tukevat yrittäjyyttä kolmannessa iässä*” ja ”*Millaiset tekijät haastavat yrittäjyyttä kolmannessa iässä?*”.

Hallinto, verotus ja byrokraatia

Useat vastaajat kertoivat tukeutuvansa yrittäjyyden hallinnollisten velvoitteiden hoitamisessa ulkopuoliseen tukeen, kuten laskutuspalveluihin ja kirjanpitäjiin. Kirjanpitäjillä koettiin olevan merkittävä rooli erityisesti veroilmoitusten ja taloushallinnon sujuvuudessa, jolloin yrittäjän ei itse tarvitse

kantaa jatkuvaa huolta niistä. Vastaaja H3 kuvaa luottamustaan kirjanpitäjään ja sen tärkeyttä yrittäjätoiminnalle:

-- mun mielestä kirjanpitäjä on yrittäjällä se nimenomaan se kivijalka. (H3)

Kevytyrittäjällä (vastaaja H4) hallinnollista taakkaa keventää laskutuspalvelu, jonka käyttöä hän kuvaa helpoksi ja huolettomaksi. Yhtenä tärkeänä tekijänä kaksi vastaajaa mainitsi hyvän verkkosivujen tekijän.

Useat vastaajat mainitsivat verotuksen ja viranomaiskäytäntöjen olevan haasteellinen osa yrittäjyyden toimintaympäristöä. Aineistossa nousi esiin myös se, että ennakkoon pelätty byrokratia saattoi käytännössä osoittautua odotettua helpommaksi, kun toiminta oli käynnistynyt, ymmärrys lisääntynyt ja hyödynsi kirjanpitäjää tai laskutuspalveluja apuna.

Aineistosta voitiin huomata, että kokemus byrokratian määrästä saattoi vaihdella elämäntilanteen mukaan. Yksi vastaajista kuvasi erityisen kuormittavaksi tilannetta, jossa työttömyys ja samanaikainen y-tunnuksen olemassaolo vaikeuttivat taloudellisten tukien saamista. Eläkkeelle siirtymisen kuvattiin keventävän viranomaispaineita vastaajan H1 mukaan:

Sehän on kyllä hyvä juttu, että kun jää eläkkeelle ja alkaa sitten omaa eläkettä saada, niin sen jälkeen vapautuu kaikki. Ei ole minkäänäköisiä viranomaisia missään niiskassa. (H1)

Byrokratia näyttäytyy rakenteellisena tekijänä, joka on myös jatkuvan muutoksen alla. Eri elämäntilanteissa se voi näyttäytyä yrittäjälle erilaiselta.

Asiakashankinta ja hinnoittelu

Aineistossa asiakashankintaa kuvattiin ajoittain haastavaksi, ja siihen liitettiin yrittäjyyteen olennaisesti kuuluva pitkäjänteisyyden vaatimus suhteiden rakentamisessa. Vastaaja H3 sanoittaa tätä yrittäjyyden vaatimusta seuraavasti:

Ennen kuin se lähtee rullaamaan, niin siinä täytyy olla semmoinen pitkämielinen, että se vaatii sinnikkyyttä, tämä yrittäjyys myöskin, ennen kuin sut tunnetaan, sut opitaan ja niin edelleen. (H3)

Asiakashankinnan lisäksi oman työn arvottaminen ja hinnoittelu koettiin vaikeaksi. Vastaaja H1 kuvailee näitä haasteita seuraavanlaisesti:

No ehkä jossain kohtaa tämä ikuisuuskytymys eli se asiakkaiden hankkiminen. Ja sitten se, ettei millään meinaa kehtaa sanoa sitä omaa hintaa. Niin kuin mieluummin sanoo vähän halvemmalla. Että ei vaan kuulosta siltä, että yrittää toiselta kiskoa. (H1)

Yrittäjyyden vaatimukset eivät ole vain teknisiä tai hallinnollisia, vaan liittyvät myös oman työn arvottamiseen ja myynnilliseen rooliin.

Riskinotto ja uskaltaminen

Yrittäjyyteen liittyvä uskaltaminen ja riskinotto nousivat aineistossa esiin erityisesti riskin hallinnan näkökulmasta. Vastaaja H5 kertoi, ettei olisi lähtenyt yrittäjäksi, jos taustalla olisi ollut jokin suuri riski kuten tarve ottaa suuri pankkilaina. Keskeiseksi periaatteeksi hän kuvaili, ettei ”kauheasti häviäkään, jos homma ei toimi”.

Vastaaja H3 kertoi, kuinka osa hänen ikätovereistaan ”ei uskaltanut” lähteä yrittäjyyteen, vaikka olisivat haaveilleet siitä, vaan ”lipuivat kohti eläkeikää” vanhassa palkkatyössä. Riskinotto ja uskaltaminen on valintaa ja toimijuutta: yrittäjyys nähdään mahdollisuutena, johon kaikki eivät uskalla tarttua, vaikka olisivat sitä ajatelleet yhtenä uravaihtoehtonaan.

4.4 Sosiaaliset suhteet ja ympäristön reaktiot

Tässä teemassa tarkastellaan sosiaalisten suhteiden ja toimintaympäristön merkitystä kolmannen iän yrittäjyys kontekstissa. Aineistossa yrittäjyys nähdään paitsi työnä myös sosiaalisena toimintana. Yrittäjyyden kautta vastaajat tuntevat osallisuutta, ovat osa yhteisöjä ja saavat kohtaamisia elämään. Samalla he kokevat altistuvansa ympäristön kommenteille, oletuksille ja vertailulle. Kolmannen iän ja aktiivisen ikääntymisen näkökulmat auttavat tulkitsemaan, miksi osallisuus, yhteisöllisyys ja merkitykselliset kohtaamiset korostuvat tässä elämänvaiheessa. Tutkimuskysymyksiin teema vastaa pohtimalla miten sosiaaliset suhteet voivat tukea yrittäjyyttä tai haastaa sitä. Ympäristön asenteet voivat vaikuttaa siihen, mitä yrittäjyys kolmannessa iässä yksilölle merkitsee. Tämä alaluku vastaa siis paitsi pääkysymykseen ”Mitä yrittäjyys merkitsee kolmannessa iässä yrittäjyyden aloittaneille?”, myös alakysymyksiin ”*Millaiset tekijät tukevat yrittäjyyttä kolmannessa iässä*” ja ”*Millaiset tekijät haastavat yrittäjyyttä kolmannessa iässä?*”.

Osallisuutta ja yhteisöllisyyttä, verkostot resurssina

Useat vastaajat korostivat yrittäjyyden tuomaa sosiaalista arkea: työ tuo arkeen rytmiä, kohtaamisia ja yhteenkuuluvuutta. Etenkin eläkkeellä näillä voi olla korostunut tarve yksilön arjessa. Vastaaja H3 kuvailee yrittäjyyden kautta tulleita sosiaalisia suhteita hyvin merkityksellisiksi:

Ja kaikki yrittäjyystävät on kauhean kivoja, yrittäjäyhdistykset täällä näin, että se kanssakäyminen niiden kanssa on tuonut kauhean paljon mulle, että se on semmoinen oma perhe myöskin. (H3)

Myös vastaaja H4 kuvaili työn sosiaalista puolta myönteisesti, vaikka mukaan mahtuu monenlaisia kohtaamisia:

Ja sit tapaa kaikenlaisia ihmisiä, on mukavia, on joskus jotain äksyjäkin, mut niihin täytyy sopeutua. (H4)

Verkostot ovat myös yksi tärkeä osa yrittäjän resursseja, sillä asiakashankinta ja tunnettuuden rakentaminen edellyttää avointa verkostoitumista, kuten vastaaja H3 ohjeistaa:

Että kyllä se yrittäjänä oleminen, varsinkin silloin kun sä yrität saada niitä asiakkai vähän sieltä sun täältä, niin sun täytyy olla avoin, sun täytyy olla niitä väyliä ja sidoksia aika moneen paikkoihin, mitä mullakin oli. (H3)

Vastaaja H2 yhdistää yrittäjäjärjestötoiminnan yhdeksi tavaksi ”profiloitua yrittäjyyteen”. Samalla hän kuvailee omaa persoonaansa ja kokemusta yhdistys- ja järjestötoiminnasta:

Mä olen yhdistys- ja järjestöihminen ollut aina. -- Kaikki ei välitä eikä halua mennä minnekään yhdistyksiin ja järjestöihin. Ja tää myöskin on sitä eräänlaista yrittämistä. Sitä tehdään vapaaehtoistyönä. Niistä ei koskaan oikein mitään korvauksia tule. Mutta totta kai se kaikki kasvattaa sitä omaa ammattitaitoa myöskin, kun sä olet aktiivinen --. (H2)

Yrittäjyys ”harrastuksena”

Aineistossa nousi useaan otteeseen eri vastaajilla yrittäjyyden vertaus harrastuksen käsitteeseen. Sillä ei kuitenkaan ole tarkoitus vähätellä yrittäjämäistä työtä vaan korostaa työn vapaaehtoisuutta, mielekkyyttä ja autonomiaa. Vastaajat H1 ja H3 kuvasivat yrittäjyyttä ”harrastuksena, josta tulee rahaa”. Vastaavasti vastaaja H4 korostaa vapaaehtoisuutta ja stressittömyyttä:

Kyl tää on ihan harrastus, että en mä saa tästä minkäänkokoista stressiä, kun taas joutuu lähtemään. Ja me oon sovittu sillä, että jos mä lähden johonkin --, niin mä sanoin sinne vain, että mä en oo nyt käytettävissä. Se on sillä selvää. Ei se ole mikään semmoinen varsinainen työpaikka, että mun täytyy odottaa jotain kesälomia. Että se on täysin vapaaehtoista. (H4)

Myös vastaaja H2 toi esiin harrastuksen kaltaisuuden, mutta halusi samalla korostaa sen olevan ”oikeaa työtä”, joka tehdään ammattitaidolla. ”Harrastus” kuvailee yrittäjyyden merkitystä kolmannessa iässä: se nähdään elämänvaiheeseen sopivana tekemisenä, jota tehdään vapaaehtoisesti.

Asenteet (oma ja ympäristö)

Sosiaaliset suhteet näkyivät aineistossa myös ympäristön havaittuina asenteina ja oletuksina. Osa vastaajista kertoi, että lähipiirissä voi esiintyä kateutta tai skeptisyyttä yrittäjyyttä kohtaan. Yksi vastaajista kertoi kohdanneensa epäilyjä esimerkiksi siitä, ”voiko sillä (yrittäjyydellä) rehellisesti

tienata”. Tällaiset kommentit asettavat yrittäjyyden sosiaalisen vertailun kohteeksi ja voivat vaikuttaa siihen, miten yrittäjyydestä puhutaan.

Osa vastaajista kuvaili omaa suhdettaan työhön ja yrittäjyyteen vahvasti myönteisenä ja identiteettiin kytkeytyvänä, kuten vastaaja H2:

Mä luokittelen itseni aika työorientoituneeksi persoonana. Mä oon aina se työ, -- kun mä oon siinä vähän erikoistunut ja kouluttautunut lisää, niin se on ollut aina palkitsevaa. Mä oon kokenut tekevänä mielenkiintoista työtä. – Mun mielestä työ on tärkeä ja se antaa ihmisille mielekkyyttä. -- Mulla on aina ollut semmoinen lifelong learning periaate. Mun mielestä aina pitää yrittää oppia uutta ja pitää itseänsä vireänä. Ja kyllä mä tässä sen lisäksi, että se on mukavaa, mä oon kauhean sosiaalinen, mä tykkään ihmisten kanssa olla tekemisissä. -- Ja kyllä minä niistä saan semmoista iloa, työn iloa ja ihmisten kohtaamisia ja välillä onnistumisen elämyksiä ja sellaisia. Ja kyllä mä sitten uskon myöskin siihen, että ei ihan mökkiydy, vaan on niinku pakkokin olla vähän ajan hermolla. (H2)

Vastaaja H4 nosti esiin palkkatyössä kokemansa hierarkian verrattuna yrittäjyyden vapauteen:

Mä tykkään siitä hommasta. -- Ei siinä oo mitään pomoja henkittämäs niskaan, että se on semmoinen omatoiminen. (H4)

Näissä puheissa yrittäjyys näyttäytyy myös arvovalintana ja tapana määritellä oma paikka suhteessa ympäristön odotuksiin.

4.5 Muutos, oppiminen ja tulevaisuuden suunta

Tässä teemassa tarkastellaan, miten yrittäjyys kolmannessa iässä kytkeytyy työelämän muutoksiin, osaamisvaatimuksiin ja tulevaisuuden ajatteluun. Aineistossa muutos näyttäytyy sekä ulkoa tulevana vaatimuksina että yksilön omana sopeutumisenä. Aktiivisen ikääntymisen näkökulma auttaa ymmärtämään, miksi osaamisen ylläpito, toimeliaisuus ja ”ajan hermolla” pysyminen korostuvat vastaajien puheessa. Teema liittyy yrittäjyyttä tukeviin ja haastaviin tekijöihin sekä yrittäjyyden merkityksen muutoksiin. Tämä alaluku vastaa siis paitsi pääkysymykseen ”Mitä yrittäjyys merkitsee kolmannessa iässä yrittäjyyden aloittaneille?”, myös alakysymyksiin ”*Millaiset tekijät tukevat yrittäjyyttä kolmannessa iässä*” ja ”*Millaiset tekijät haastavat yrittäjyyttä kolmannessa iässä?*”.

Toimintaympäristön muospaineet

Aineistossa työn murros näkyi siinä, että joillakin aloilla työn tilaajat suosivat laskuttamista ja yrittäjämäistä järjestelyä työsuhteen sijaan. Vastaaja H2 kertoo kokemuksistaan:

Tämän tapaiset freelance-työt, niin ei enää kaupungit ja kunnat ja tilaajat halua mitään, ei halua luoda sitä työsuhdetta verokirjan kanssa, vaan se on niin, että se on kauhean kateväätä laittaa sillä y-tunnuksella. (H2)

Tämä havainnollistaa rakenteellista muutosta, jossa yrittäjämäinen työskentely ei ole pelkästään yksilön valinta, vaan myös toimintaympäristön ohjaamaa.

Oppiminen ja kyvykkyys

Oppiminen näyttäytyi aineistossa sekä välttämättömyytenä että myönteisenä kokemuksena ja osana yrittäjä -identiteettiä. Työn tekeminen ja osaamisen ylläpito kuvattiin keinona ”pysyä vireänä” (H1) ja ”pysyä ajan hermolla” (H2).

Useat vastaajat kokivat tietotekniikan ja digitaalisten palveluiden käytön olevan nykyaikaisessa yrittäjyydessä välttämätöntä ja tuntuvaan haasteellisilta. Kokemukseen liitettiin konkreettisten tietoteknisten taitojen puute, asiakkaiden hankinta digitaalisten kanavien kautta ja epävarmuus omasta tietoteknisestä osaamisesta. Tietotekniset osaamisvaatimukset nähtiin muutoksena, johon yrittäjän on sopeuduttava: se vaatii yrittäjältä kykyä oppia ja hyödyntää tukea siihen liittyen sekä sietää muutosta.

Vastaaja H1 nosti esiin myös teknologisen muutoksen ja kertoi omaksuneensa tekoälyn käytön osaksi työtään. Tällaiset kuvaukset osoittavat, että yrittäjyys kolmannessa iässä voi sisältää aktiivista sopeutumista ja uuden oppimista, eikä se rajaudu vain valmiin osaamisen hyödyntämiseen.

Tulevaisuuden suunta

Tulevaisuuteen suuntautuvat pohdinnat aineistossa liittyivät työn määrän sääntelyyn ja oman jaksamisen rajaamiseen. H3 kuvailee pyrkimyksiään vähentää työn määrää:

-- Ja olen pikkuhiljaa yrittänyt vähän vähentää, enkä mainosta. Mutta niitä asiakkain vaan tulee. Mut tunnetaan tääl -- hyvin, kun mä oon tosiaan monessa mukana --. Ja sitten entiset asiakkaat ja tuttavat ja kaikki, niin mä oon vähän huono sanomaan ei. -- Ihmiset on mukavia ja ne on tosi kiitollisia, että saa apua ja näin. (H3)

Vastaajan H3 tilanteessa vakiintunut asema markkinalla ja verkostot ylläpitävät kysyntää, vaikka oma tavoite onkin keventää työn määrää. Yrittäjän tulee harjoittaa myös rajojen asettamisen taitoa ylläpitääkseen tasapainoista arjen hallintaa ja voidakseen suunnitella ja vaikuttaa tulevaisuuteensa yrittäjyyden osalta. Kolmannessa iässä yrittäjyyden tulevaisuuden suunnittelu liittyy yhä enemmän työn rajaukseen ja mielekkyyden ylläpitämiseen kuin kasvun tavoitteluun.

Vastaaja H3 haluaa rohkaista muita kolmannen iän yrittäjyyttä pohtivia kertomalla omista kokemuksistaan:

Voin kaikkein hyvää sanoa siitä [yrittäjyydestä], mä oon niin tyytyväinen. -- Niin rohkaisisin niitä ihmisiä, jotka on siinä uransa loppuvaiheessa ja ajattelisi, että voisi vielä jotain tehdä. Niin selvittäisi, että okei, että jos mä nyt jään silloin ja silloin eläkkeelle, paljonko mun eläke olisi? Että tuleeeko sillä eläkkeellä toimeen? Ja sitten pistäisi silti yrityksen toimeen tai pystyyn. (H3)

5 Keskustelu

Tässä luvussa tarkastellaan tutkimuksen keskeisiä tuloksia teoreettiseen viitekehykseen ja aiempaan tutkimukseen peilaten. Aluksi esitetään lyhyt yhteenveto tutkimuksen empiirisistä tuloksista, minkä jälkeen tuloksia tulkitaan tutkimuskysymyksittäin kolmannen iän yrittäjyyden merkitysten, yrittäjyyden aloittamiseen motivoivien tekijöiden sekä yrittäjyyttä tukevien ja haastavien tekijöiden näkökulmista. Lopuksi kootaan yhteen tutkielman johtopäätökset, tarkastellaan sen kontribuutiota sekä esitetään tutkimuksen rajoitukset ja jatkotutkimusehdotukset.

5.1 Yhteenveto tuloksista

Tutkimuksen keskeiset tulokset on tiivistetty taulukkoon 2 tutkimuskysymysten mukaan jaoteltuna. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että kolmannen iän yrittäjyys näyttäytyi aineistossa elämäntilanteeseen sovitettuna työn muotona, johon liittyi sekä yrittäjyyttä tukevia että sitä haastavia tekijöitä.

Taulukko 2 Tutkimuksen keskeisten tulosten yhteenveto

Yrittäjyyden merkitys kolmannessa iässä	Työn jatkaminen, mielekkyys, arjen rytmi, oppiminen, sosiaaliset suhteet, identiteetti	Yrittäjyys näyttäytyi elämäntilanteeseen sopivana ja mielekkäänä työn muotona, joka sai osin harrastuksenomaisia piirteitä.
Yrittäjyyden aloittamisen motiivit	Autonomia, joustavuus, mielekäs työ, osaamisen hyödyntäminen	Yrittäjyyden aloittaminen oli pääosin omaehtoista ja liittyi haluun jatkaa työntekoa omilla ehdoilla.
Yrittäjyyttä tukevat tekijät	Eläke (taloudellinen ja ajallinen tuki), verkostot, osaaminen, yrittäjyhteisöt, tukipalvelut	Yrittäjyyttä tukivat erityisesti elämäntilanteen tarjoamat ajalliset, taloudelliset ja sosiaaliset resurssit.
Yrittäjyyttä haastavat tekijät	Asiakashankinta, hinnoittelu, verotus, byrokrania, digitaidot, toimintaympäristön muutokset	Haasteet liittyivät erityisesti yrittäjyyden käytännön järjestelyihin ja muuttuvan toimintaympäristön vaatimuksiin.

Yrittäjyyden merkitys rakentui erityisesti työn mielekkyyden, omaehtoisuuden, arjen rytmin ja sosiaalisten suhteiden jatkumisen ympärille. Osassa vastauksista yrittäjyyteen liittyi myös harrastuksenomaisia piirteitä, työtä pidettiin silti ammattimaisena. Yrittäjyyteen siirtymistä kolmannessa iässä motivoivat ennen kaikkea halu vaikuttaa työn tekemisen ehtoihin, kuten autonomiaan ja joustavuuteen. Lisäksi motiiveissa näkyi halu tehdä mielekkääksi koettua työtä sekä mahdollisuus hyödyntää aiempaa osaamista ja ylläpitää omaa ammatti-identiteettiä. Monelle yrittäjyys näyttäytyi keinona jatkaa työntekoa omilla ehdoilla ja rakentaa työuralle mielekäs jatkumo myöhemmässä elämänvaiheessa.

Kolmannen iän yrittäjyyttä tukivat erityisesti eläkkeen tuoma ajallinen ja taloudellinen resurssi, joka mahdollisti työn rytmittämisen elämäntilanteen ehdoilla. Lisäksi tukea tuottivat sosiaaliset verkostot ja yrittäjyhteisöt, jotka tarjosivat osallisuutta, vertaistukea ja yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Kirjanpitäjät ja laskutuspalvelut helpottivat yrittäjyyden arkea ja vahvistivat kokemusta siitä, että yrittäjyys oli omassa elämäntilanteessa mahdollinen ja sopiva työn muoto. Koetut haasteet liittyivät yrittäjyyden käytännön vaatimuksiin, kuten asiakashankintaan, hinnoitteluun, verotukseen, byrokra-tiaan ja digitaalisten käytäntöjen omaksumiseen muuttuvassa toimintaympäristössä. Näihin haastei-siin vastaajat suhtautuivat eri tavoin omista lähtökohdistaan käsin.

5.2 Tulosten tulkinta ja johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli ymmärtää, mitä kolmannessa iässä aloitettu yrittäjyys merkitsee yrittäjän omista kokemuksista käsin. Tätä päätason kysymystä tarkennettiin tarkastelemalla millai-sia motiiveja, sekä yrittäjyyttä tukevia ja haastavia tekijöitä kolmannessa iässä aloitettuun yrittäjyy-teen liittyy. Haastatteluaineistosta nousseita teemoja tarkastellaan osana elämäntilanteeseen, työuraan ja urasiirtymiin, aktiiviseen ikääntymiseen ja myöhemmän iän yrittäjyyteen liittyvää keskustelua. Näin tuloksia voidaan tulkita sen kannalta, miten ne vahvistavat, täydentävät, tarkentavat tai haastavat aikaisempaa tietoa kolmannessa iässä aloitetusta yrittäjyydestä.

Tulosten tulkinnassa hyödynnetään teoreettisessa viitekehäksessä käsiteltyjä elämäntilanteen- ja ura-teorioita sekä aktiivisen ikääntymisen ja myöhemmän iän yrittäjyyden näkökulmia. Kolmannen iän yrittäjyys voidaan nähdä valintana, joka kytkeytyy aiempaan työuraan ja elämäntilanteeseen, jossa yrittäjyys aloitetaan. Tässä tutkimuksessa yrittäjyyteen siirtyminen kolmannessa iässä ei näyttäyty-nyt sattumanvaraisena ratkaisuna, vaan valintana, joka on muotoutunut aiempien kokemusten, ver-kosten, työuran, osaamisen, elämäntilanteen ja oman toimijuuden kautta. Tulokset tukevat siten näkemystä siitä, että myöhemmän iän työurat eivät aina tähtää työelämästä vetäytymiseen, vaan voivat sisältää uusia siirtymiä, rooleja ja työnteon muotoja.

Tutkimukseen osallistuneet vastaajat olivat kaikki yksinyrittäjiä, mikä on johdonmukaista tutkiel-man yksinyrittäjyyteen kohdistuvan rajauksen kanssa. Tätä havaintoa voidaan tarkastella myös Lévesquen ja Minnitin (2006) ajan vaihtoehtoiskustannusta korostavan näkökulman valossa: myö-
hemmässä elämänvaiheessa on usein vähemmän houkuttelevaa sitoa aikaa ja resursseja sellaiseen yritystoimintaan, jonka hyödyt realisoituvat vasta pitkällä aikavälillä. Tältä osin yksinyrittäjyys näyttää aineiston perusteella kolmannen iän elämäntilanteeseen sopivana yrittäjyyden muotona.

Tuloksissa nousi esiin myös oppimiseen, vireänä pysymiseen ja mielekkään tekemisen jatkamiseen liittyviä piirteitä, jotka kytkeytyvät laajempaan keskusteluun työn, osallistumisen, oppimisen ja ikääntymisen muuttuvista normeista (Dufva ym. 2026, 23). Haastatteluissa esiin nousut jatkuva

oppiminen ja halu pysyä aktiivisena viittaavat siihen, että kolmas ikä voi näyttäytyä myös uudenaikaisena toimijuuden ja osallistumisen aikana.

Yrittäjyyden merkitykset kolmannessa iässä

Tämän tutkimuksen perusteella yrittäjyys merkitsi kolmannessa iässä aloittaneille ennen kaikkea mahdollisuutta tehdä työtä omilla ehdoilla. Aineistossa tämä tarkoitti vapautta vaikuttaa työn sisältöön, määrään ja rytmiin sekä mahdollisuutta sovittaa työnteko omaan elämäntilanteeseen. Tulos on linjassa aiemman tutkimuksen kanssa, jossa myöhäisuran yrittäjyyteen on liitetty autonomia, joustavuus ja työn hallinta pikemminkin kuin kasvuhakuisuus tai taloudellisen hyödyn maksimointi (Kautonen ym. 2017, 320–321; Lévesque ym. 2026). Haastateltavat kuvasivat voivansa itse päättää, mitä töitä ottavat vastaan, kuinka paljon työskentelevät ja milloin työ tehdään. Tältä osin tulokset tukevat aiempaa tutkimusta siitä, että kolmannessa iässä autonomia ei tarkoita vain muodollista itsenäisyyttä, vaan käytännöllistä mahdollisuutta sovittaa työ omaan elämäntilanteeseen. Samalla aineisto viittaa siihen, että tämä autonomia rakentuu myös kolmannen iän elämäntilanteessa, jossa työn rytmittämiseen voi olla aiempaa enemmän ajallista vapautta ja liikkumavaraa.

Yrittäjyys merkitsi haastateltaville myös jatkumoa aiemmalle työuralle. Se tarjosi mahdollisuuden hyödyntää aiemmin kertynyttä osaamista, säilyttää ammatti-identiteettiä ja jatkaa itselle tärkeäksi koettua tekemistä uudessa muodossa. Tämä havainto voidaan kytkeä Superin (1980) elämäntilanteen ja elämäntilanteeteoriaan, jossa ura ymmärretään läpi elämän jatkuvana roolien, minäkäsityksen ja työidentiteetin kehityksenä. Tältä pohjalta yrittäjyys ei näyttäytyä aineistossa irrallisena uutena alkuna, vaan monessa tapauksessa aiemman työuran jatkumona tai uudelleenmuotoutumisena. Osalla haastateltavista yrittäjyys merkitsi samalla myös uuden roolin rakentamista tilanteessa, jossa jokin aiempi työ- tai elämänrooli oli heikentynyt tai päättynyt.

Aineistossa yrittäjyyden merkitys rakentui lisäksi mielekkyyden, sosiaalisten kontaktien ja aktiivisena pysymisen ympärille. Haastateltavat liittivät yrittäjyyteen virkeänä pysymisen, jatkuvan oppimisen, ajan hermolla pysymisen sekä kokemuksen siitä, että omalla tekemisellä on edelleen merkitystä. Myös asiakkaat, yrittäjäverkostot ja muut työn kautta syntyvät kohtaamiset lisäsivät yrittäjyyden merkityksellisyyttä. Havainto sopii aktiivisen ikääntymisen näkökulmaan, jossa osallistuminen ei tarkoita ainoastaan taloudellista toimintaa, vaan myös sosiaalista kiinnittymistä ja yhteiskunnallista mukanaoloa (Walker & Maltby 2012, 126). Kautosen ym. (2017, 318–319, 329) mukaan myöhäisuran yrittäjyys voi tukea aktiivista ikääntymistä silloin, kun yrittäjyys näyttäytyy ikääntyvälle itselleen mielekkäänä ja hyvinvointia tukevana tapana jatkaa työelämässä.

Aiemmassa tutkimuksessa on esitetty, että myöhäisuran yrittäjyydessä hyvinvoinnin ja tulojen välillä voi olla vaihtosuhte: yrittäjyys voi lisätä koettua elämänlaatua, vaikka tulot samalla laskisivat verrattuna aiempaan palkkatyöhön (Kautonen ym. 2017; Lévesque ym. 2026). Myös tämän tutkimuksen aineistossa raha ei näyttäytynyt yrittäjyyden ensisijaisena motivaattorina tai merkityksen lähteenä. Osa haastateltavista kuvasi tekevänsä työtä toisinaan pienellä korvauksella tai ilmaisenaikin auttamisena. Tämä viittaa siihen, että kolmannessa iässä yrittäjyyden merkitys rakentuu usein muustakin kuin taloudellisesta hyödystä.

Osalle haastateltavista yrittäjyys tarjosi keinon jatkaa aiemman osaamisen käyttöä ja säilyttää yhteys sellaiseen tekemiseen, joka oli ollut tärkeä osa omaa työuraa ja minäkäsitystä. Joissakin tapauksissa yrittäjyys liittyi lisäksi harrastamisen, auttamisen tai oman kiinnostuksen kohteen ympärille rakentuvaan toimintaan. Työn ja harrastamisen raja on tässä häilyvä. Yrittäjyyttä kuvattiin harrastuksenomaiseksi, mutta tavoitteelliseksi toiminnaksi.

Yrittäjyyteen motivoivat tekijät kolmannessa iässä

Tämän tutkimuksen perusteella yrittäjyyden aloittamiseen kolmannessa iässä liittyi useita samanlaisia motiiveja. Haastateltavien kertomuksissa korostuivat halu tehdä työtä omilla ehdoilla, itsenäisyyden ja joustavuuden tavoittelu, aiemman osaamisen hyödyntäminen sekä tarve löytää mielekästä tekemistä eläkkeen rinnalle tai palkkatyöuran jälkeen. Yrittäjyyteen ei ryhdytty yhden yksittäisen syyn seurauksena, vaan pikemminkin elämäntilanteeseen, toimijuuteen ja työn merkityksiin kytkeytyvänä ratkaisuna tai toteuttamattomana haaveena.

Tuloksia voidaan jäsentää vetovoima- ja työntövoimatekijöiden avulla. Aineistossa vetovoimatekijöinä näyttäytyivät autonomia, mahdollisuus säädellä työn määrää ja sisältöä sekä oman osaamisen toteuttaminen mielekkäällä tavalla. Vetovoimatekijät painoutuivat niin aineistossa kuin myöhäisuran yrittäjyyden aiemmassa tutkimuksessa (Maâlaoui 2019, 11, 30, 112, 129). Työntövoimatekijöinä puolestaan nousivat palkkatyön joustamattomuus, palkkatyöuran päättyminen, tai kokemus siitä, ettei palkkatyö enää vastannut omaa elämäntilannetta, jaksamista tai työn tekemisen toiveita. Tulokset tukevat aiempia tutkimuksia, joiden mukaan kolmannen iän yrittäjyys voi rakentua sekä mahdollisuuslähtöisten että pakottavampien tekijöiden voimasta (Harms ym. 2014, 359–360; Kautonen ym. 2011, 219–220).

Aineistossa yrittäjyyteen siirtyminen liittyi vahvasti toimijuuteen. Haastateltavat eivät kuvanneet siirtyneensä yrittäjiksi vain ulkoisten olosuhteiden pakottamina, vaan myös omista lähtökohdistaan käsin. Yrittäjyys tarjosi mahdollisuuden tehdä valintoja siitä, miten, kuinka paljon ja millä ehdoilla

työtä tehdään. Tältä osin tulos sopii aktiivisen ikääntymisen näkökulmaan, jossa myöhempi elämänvaihe ei näyttäytyä vain passiivisena vetäytymisenä, vaan aktiivisena osallistumisen, valintojen ja oman elämän suuntaamisen aikana (WHO 2002).

Taloudelliset motiivit olivat aineistossa mukana, mutta ne eivät näyttäytyneet ensisijaisina. Lisänsiot mainittiin useissa haastatteluissa yhtenä yrittäjyyteen liittyvänä tekijä, mutta niitä ei kuvattu yrittäjyyteen ryhtymisen tärkeimmäksi syyksi. Tämä on yhdenmukainen huomio Wangin ja Schultzin (2010, 185) esittämän näkemyksen kanssa, jonka mukaan taloudellinen motivaatio ei välttämättä ole ensisijainen syy työn jatkamiseen myöhemmässä elämänvaiheessa. Tässä tutkimuksessa yrittäjyyteen ryhtymisen taustalla näkyivät mielekäs tekeminen, halu säilyttää aktiivinen arki sekä mahdollisuus toteuttaa itselle tärkeitä asioita. Taloudellisilla syillä on varmasti merkitystä yrittäjyyteen ryhtymisessä, mutta ne ovat osa laajempaa motiivien kokonaisuutta.

Aineistossa oli viitteitä yrittäjyyden näyttäytymisestä osalla pitkään suunniteltuna hankkeena ja toisilla äkillisenä ratkaisuna. Joillekin yrittäjyys oli pitkään mukana kulkenut ajatus, joka toteutui vasta siinä vaiheessa, kun elämäntilanne teki sen mahdolliseksi. Toisille yrittäjyys liittyi selkeämmin tiettyyn siirtymään, kuten viran päättymiseen tai eläkkeelle siirtymiseen. Tämä tukee elämänsä näkökulmaa, jossa yrittäjyyteen ryhtyminen ymmärretään ajallisesti sijoittuneena ratkaisuna. Merkityksellistä ei ole vain se, miksi yrittäjyyteen ryhdytään, vaan myös se, miksi siihen ryhdytään juuri tietyssä elämänvaiheessa.

Yhteenvedona voidaan todeta, että yrittäjyyden aloittamiseen kolmannessa iässä motivoivat erityisesti autonomia, joustavuus, mielekäs tekeminen, aiemman osaamisen hyödyntäminen sekä mahdollisuus rakentaa aktiivista ja omannäköistä arkea. Tulokset tukevat aiempaa tutkimusta, jossa myöhemmän elämänvaiheen työntekoon liittyvät motiivit ymmärretään pelkkiä taloudellisia kannustimia laajempina (Wang & Shultz 2010, 185).

Kolmannen iän yrittäjyyttä tukevat tekijät

Tämän tutkimuksen perusteella kolmannessa iässä aloitettua yrittäjyyttä tukivat erityisesti eläke, aiemman työuran aikana kertynyt osaaminen, verkostot, elämäkokemus sekä mahdollisuus säädellä työn määrää ja tahtia omaan elämäntilanteeseen sopivaksi. Aineistossa ikä ei näin ollen näyttänyt yrittäjyyttä rajoittavana tekijänä, vaan siihen liittyi myös erityisiä voimavaroja. Tulokset viittaavat siihen, että juuri kolmannen iän elämänvaihe saattoi tehdä yrittäjyyden mahdolliseksi, koska siinä elämäntilanne, omat tavoitteet ja käytettävissä olevat resurssit kohtasivat uudella tavalla.

Yksi keskeinen yrittäjyyttä tukeva tekijä oli eläketurva. Aineistossa eläke näyttäytyi taloudellisena turvana, joka mahdollisti yrittäjyyteen liittyvän epävarmuuden hyväksymisen, sillä toimeentulo ei ollut kokonaan yritystoiminnan varassa. Havainto on yhdenmukainen Singhin ja DeNoblen (2003, 210) kanssa, joiden mukaan henkilökohtainen varallisuus, säästöt, perintö tai eläke voivat tukea myöhemmässä elämänvaiheessa tapahtuvaa itsensä työllistämistä. Tässä tutkimuksessa eläke ei näyttäytynyt vain toimeentulon lähteenä, vaan myös yrittäjyyden mahdollistavana turvana: kun toimeentulo ei ollut kokonaan yritystoiminnan varassa, yrittäjyyttä voitiin toteuttaa joustavammin ja omista lähtökohdista käsin. Tällöin yritystoimintaan ei myöskään kohdistunut samanlaista välitöntä tulopainetta kuin tilanteessa, jossa yrittäjyys olisi ollut ainoa toimeentulon lähde.

Superin (1980) mukaan yksilön elämä rakentuu useista rinnakkaisista rooleista, joiden painotus muuttuu elämänkulun aikana. Tässä aineistossa yrittäjyys voidaan nähdä roolina, joka sai enemmän tilaa tilanteessa, jossa palkkatyön tai perheroolien merkitys oli vähentynyt. Joidenkin haastateltavien kohdalla yrittäjyys sijoittui vaiheeseen, jossa perheen tai palkkatyön rooli oli pienentynyt ja tilalle etsittiin uudenlaista mielekästä toimintaa. Singh ja DeNoble (2003, 215) esittävät, että myöhemmässä elämänvaiheessa yrittäjyyttä voi tukea myös perheeseen liittyvien ajankäyttöllisten velvoitteiden keventyminen. Wangin ja Shultzin (2010, 186, 192) mukaan perheen merkitystä myöhemmän elämänvaiheen työnteossa on tarkasteltu tutkimuksessa vielä melko vähän, eikä siitä voida tehdä yksiselitteisiä johtopäätöksiä. Tässä tutkimuksessa voidaan lähinnä todeta, että elämäntilanteen muutokset näyttivät joissakin tapauksissa avaavan tilaa yrittäjyydelle.

Yrittäjyyttä tukivat myös verkostot ja valmiit asiakassuhteet. Aiemman työuran aikana syntyneet kontaktit madalsivat yrittäjyyden aloittamisen kynnystä ja loivat perustaa toiminnan käynnistämiseksi. Tämä havainto on yhdenmukainen Singhin ja DeNoblen (2003, 215) kanssa, joiden mukaan vahvat verkostot voivat tukea myöhemmässä elämänvaiheessa tapahtuvaa itsensä työllistämistä. Lisäksi aineistossa korostui käytännöllinen ja luottamukseen perustuva tuki. Lewisin ja Walkerin (2013, 399, 410, 415) mukaan kolmannen iän yrittäjät tukeutuivat ulkopuolisissa yrityspalveluissa usein vain muutamiin luotettuihin ammattilaisiin, kuten kirjanpitäjiin ja juristeihin. Samansuuntainen havainto näkyi myös tässä tutkimuksessa, jossa luotettavan kirjanpitäjän merkitys nousi vahvasti esiin aineistossa.

Kolmannen iän yrittäjyyttä haastavat tekijät

Tämän tutkimuksen perusteella kolmannen iän yrittäjyyteen liittyi myös tekijöitä, jotka vaikeuttivat yrittäjyyden harjoittamista tai vähensivät sen myönteisiä puolia. Haastatteluissa tällaisina tekijöinä nousivat esiin erityisesti epävarmuus, hallinnollinen kuormitus, työn rajaamisen vaikeus sekä

muuttuvan toimintaympäristön vaatimukset. Kolmannen iän yrittäjyys ei näin ollen näyttäytynyt vain vapautena, omaehtoisuutena ja mielekkäänä tekemisenä, vaan myös vastuullisena toimintana, joka edellytti oman jaksamisen, osaamisen ja voimavarojen jatkuvaa arviointia.

Aineiston perusteella yrittäjyyttä ei kolmannessa iässä rakennettu rajattoman työkyvyn varaan, vaan työtä sovitettiin omaan jaksamiseen, elämäntilanteeseen ja käytettävissä oleviin voimavaroihin. Lévesque ym. (2026) korostavat, että iän merkitys ei määräydy vain syntymävuosien perusteella, vaan myös sen mukaan, miten resurssit, roolit, terveys ja elämäntilanne muuttuvat elämänsä aikana. Tältä osin tämän tutkimuksen tulokset viittaavat siihen, että kolmannen iän yrittäjydessä omaehtoisuus ei merkitse rajattomuutta, vaan yrittäjyyttä pyritään toteuttamaan itselle mielekkäällä ja hallittavaksi koetulla tavalla.

Yhtenä kategoriana esiin noussut haaste liittyi yrittäjyyden käytännön vaatimuksiin. Varsinainen työ ei yksin määrittänyt yrittäjyyden kuormittavuutta, vaan siihen liittyivät myös laskutus, veroasiat, sääntely, myynti sekä erilaisten järjestelmien käyttö. Tällaiset tehtävät saattoivat tehdä yrittäjyydestä raskaampaa kuin itse työn sisältö. Aineiston perusteella haaste ei siis liittynyt vain työn tekemiseen, vaan siihen, että yksinyrittäjän on kannettava vastuu monista tehtävistä samanaikaisesti. Lévesque ym. (2026) korostavat katsauksessaan, että yrittäjyyden ja iän tarkastelussa huomio on syytä kiinnittää myös kontekstiin ja yrittäjyyden erilaisiin muotoihin, koska elämänvaihe voi tehdä juuri tällaisista käytännön vaatimuksista eri tavoin kuormittavia. Tämän tutkimuksen perusteella kolmannessa iässä yrittäjyyteen ryhtyminen näyttää rakentuvan usein varovaiselle ja hallitulle riskiprofiilille, jossa yrittäjyyden käytännön vaatimusten on näyttäytyvä riittävän ennakoitavina ja hallittavina.

Aineistossa nousi esiin myös digitaalisten käytäntöjen ja toimintaympäristön muutosten kaksijakoinen merkitys. Harms ym. (2014, 358, 362–363) haastavat stereotyyppistä kuvaa ikääntyvistä yrittäjistä passiivisina tai muutosta välttelevinä toimijoina. Heidän mukaansa ikääntyviä yrittäjiä tulisi nähdä myös aktiivisina, kunnianhimoisina ja teknologiamyönteisinä arvonluojina. Myös tämän tutkimuksen aineistossa osa vastaajista kuvasi uuden oppimista, digitaitojen ylläpitämistä ja tekoälyn opettelua omaehtoisena tapana pysyä ajan hermolla, mikä tukee Harmsin ym. esittämää näkemystä. Samalla toisille vastaajille juuri toimintaympäristön digitalisoituminen näyttäytyi yrittäjyyttä haastavana muutoksena. Tulos viittaa siihen, että kolmannen iän yrittäjät eivät muodosta teknologiaan ja muutokseen suhtautumisessaan yhtenäistä ryhmää, vaan samat muutospaineet voivat näyttäytyä joko voimavarana tai haasteena riippuen yksilön osaamisesta ja kiinnostuksesta.

Lisäksi aineistossa oli viitteitä siitä, että ikään liittyvät oletukset ja ennakkokäsitykset saattoivat haastaa yrittäjyyttä. Ne näkyivät epävarmuutena omasta osaamisesta ja kyvykkyydestä sekä läheisten tai tuttavien kielteisinä oletuksina myöhemmän iän yrittäjyyttä kohtaan. Havainto sopii yhteen Swiftin ym. (2017) näkemyksen kanssa, jonka mukaan ikään liittyvät stereotyyppit voivat heikentää kokemusta omasta sopivuudesta työelämään ja vähentää uskoa siihen, että työssä jatkaminen tai yrittäjyys olisi myöhemmässä iässä realistinen vaihtoehto.

Tutkimuksen johtopäätökset ja kontribuutio

Tämän tutkimuksen perusteella kolmannessa iässä aloitettu yrittäjyys näyttäytyy ennen kaikkea mahdollisuutena tehdä työtä omilla ehdoilla. Haastateltaville yrittäjyys merkitsi vapautta, mielekästä tekemistä, aiemman osaamisen hyödyntämistä sekä mahdollisuutta sovittaa työnteko omaan elämäntilanteeseen sopivaksi. Se ei näyttäytyneet ensisijaisesti kasvuhakuisena yritystoimintana, vaan pikemminkin tapana jatkaa aktiivista, merkitykselliseksi koettua tekemistä myöhemmässä elämänvaiheessa. Tältä osin tutkimus vahvistaa aiempaa käsitystä siitä, että kolmannen iän yrittäjyydessä korostuvat autonomia, joustavuus ja työn hallinta pikemmin kuin taloudellisen hyödyn maksimointi.

Toinen keskeinen johtopäätös on, että yrittäjyyteen motivoivat tekijät olivat moninaisia. Keskeisiä olivat halu autonomiaan, palkkatyön joustamattomuus, mahdollisuus hyödyntää aiempaa osaamista sekä tarve löytää mielekästä tekemistä eläkkeen rinnalle tai palkkatyöuran jälkeen. Taloudelliset syyt olivat mukana, mutta ne eivät aineiston perusteella näyttäytyneet tärkeimpänä yrittäjyyttä kannattelevana tekijänä. Näin ollen tutkimus tukee aiempaa näkemystä siitä, että myöhemmässä elämänvaiheessa työn jatkaminen ei perustu vain toimeentuloon, vaan siihen liittyy myös oman identiteetin säilyttäminen työn kautta, osallisuus, aktiivisena ja vireänä pysyminen ja kokemus oman tekemisen merkityksellisyydestä.

Kolmas keskeinen johtopäätös on, että ikä ei näyttäydy aineistossa yrittäjyyttä vaikeuttavana tekijänä, vaan voimavarana. Eläke, aiemman työuran aikana kertynyt osaaminen, verkostot, elämäntilanne ja mahdollisuus säädellä työn määrää tukivat yrittäjyyden aloittamista ja harjoittamista. Tämän perusteella kolmas ikä voi olla yrittäjyydelle otollinen elämänvaihe silloin, kun käytettävissä on riittävästi taloudellista turvaa, osaamista ja toimintakykyä. Samalla aineistossa yrittäjyyttä vaikeuttivat muun muassa jaksamiseen, terveyteen, epävarmuuteen, hallinnolliseen kuormaan, digitalisaatioon ja työn rajaamiseen liittyvät kysymykset. Tämän vuoksi kolmannen iän yrittäjyyttä ei voida kuvata yksinomaan vapautena tai myönteisenä mahdollisuutena, vaan siihen liittyy myös käytännön haasteita, jotka on tunnistettava.

Tutkimuksen perusteella kolmannessa iässä aloitettua yksinyrittäjyyttä ei ole mahdollista selittää yhdellä syyllä tai yhdellä mallilla. Sen taustalla ovat samanaikaisesti yksilölliset motiivit, aiempi työura, käytettävissä olevat resurssit, elämäntilanne sekä erilaiset käsitykset mielekkäästä vanhene- misesta ja hyvästä arjesta. Tästä syystä ilmiötä on perusteltua tarkastella elämäntilanteeseen kiinnitty- vänä ja kokemuksellisenä ilmiönä. Tutkimuksen tulosten pohjalta kolmannessa iässä aloitettua yk- sinyrittäjyyttä voidaan hahmottaa elämäntilanteeseen sovitettuna työn muotona, jonka rakentumi- seen vaikuttavat aiempi työura, elämäntilanne ja käytettävissä olevat resurssit. Näiden pohjalta yrit- täjyyden aloittamisen motiivit muotoutuvat yrittäjyyden arjessa konkreettisiksi käytännöiksi ja edel- leen yrittäjyydelle annetuiksi merkityksiksi. Prosessia muovaavat samanaikaisesti sekä yrittäjyyttä tukevat että sitä haastavat tekijät. Kuvio 4 kokoaa tämän tutkielman tuloksista nousevan jäsennyk- sen.

Kuvio 4 Kolmannessa iässä aloitetun yksinyrittäjyyden jäsenyminen

Tutkielman teoreettinen kontribuutio liittyy siihen, että se tuo kolmannen iän yrittäjyyttä koskevaan keskusteluun kokemuksellisen ja elämäntilanteellisen näkökulman. Yrittäjyyteen ryhtyminen ei näyt- täydy aineistossa irrallisena päätöksenä, vaan osana pidempää työuran, roolien ja elämäntilanteiden jatkumoa. Tutkielma täydentää aiempaa ymmärrystä myös siinä, että aineiston perusteella yksinyrit- täjyys näyttää kolmannessa iässä elämäntilanteeseen hyvin soveltuvana yrittäjyyden muotona. Tulokset viittaavat siihen, että kolmannessa iässä yrittäjyys voi painottua sellaisiin muotoihin, jotka ovat kevyempiä, joustavampia ja helpommin sovitettavissa omaan ajankäyttöön, tavoitteisiin ja voi- mavaroihin. Havaintoa ei kuitenkaan voida tämän aineiston perusteella yleistää kaikkiin kolman- nessa iässä yrittäjyyden aloittaviin, vaan kyse on tästä tutkielmasta nousevasta tulkinnasta.

Tutkielma tarkentaa kuvaa kolmannen iän yrittäjyydestä myös osoittamalla, että siinä korostuvat autonomian ja mielekkään työn lisäksi sosiaaliset kontaktit, uuden roolin rakentaminen ja aktiivisena pysyminen. Tulokset tukevat näkemystä siitä, että kolmannen iän yrittäjyys voi näyttäytyä mielekkäänä, omaehtoisena ja realistisena tapana jatkaa työelämässä. Kautosen ym. (2011, 230) mukaan kolmannen iän yrittäjyyttä voidaan tukea lisäämällä tietoisuutta siitä, että yrittäjyys on myös myöhemmässä elämänvaiheessa mahdollinen ja houkutteleva vaihtoehto. Myös tämän tutkielman perusteella tällaiselle tietoisuuden lisäämiselle on perusteita, sillä haastateltavat kuvasivat yrittäjyyttä merkityksellisenä ja omaan elämäntilanteeseen sopivana työn muotona.

Tutkielman käytännöllinen kontribuutio liittyy siihen, että se tarjoaa tietoa tahoille, jotka kehittävät palveluja myöhemmässä elämänvaiheessa yrittäjyyttä pohtiville tai harjoittaville henkilöille. Tulosten perusteella kolmannen iän yrittäjyyttä tukevissa palveluissa olisi tärkeää tunnistaa yrittäjyyden joustavuuden tarve, jatkuvan oppimisen merkitys sekä hallinnollisen ja digitaalisen kuormituksen keventäminen. Aineiston perusteella jatkuva oppiminen voi näyttäytyä myönteisenä ja mielekkäänä osana yrittäjyyttä, mutta samalla nopeasti muuttuvat digitaaliset käytännöt voivat muodostaa kynnyksen, johon tarvitaan tukea. Tältä osin tulokset haastavat myös yksinkertaistavaa kuvaa kolmannen iän yrittäjistä muutosta välttelevinä toimijoina (ks. Harms ym. 2014, 358, 362–363).

Laajemmassa yhteiskunnallisessa mielessä tutkimus tuo esiin, että kolmas ikä ei näyttäydy vain työelämästä vetäytymisen vaiheena. Se voi olla myös ajanjakso, jossa työ, oppiminen ja osallistuminen saavat uusia muotoja. Tämän vuoksi kolmannessa iässä aloitettu yrittäjyys on tärkeä ilmiö sekä yrittäjyystutkimuksen että ikääntymistä koskevan keskustelun kannalta.

5.3 Tutkimuksen rajoitukset ja jatkotutkimusehdotukset

Tämä tutkielma avaa useita jatkotutkimusmahdollisuuksia kolmannessa iässä aloitetun yrittäjyyden tarkasteluun. Tuloksia on kuitenkin syytä tarkastella suhteutettuna tutkimuksen aineiston laatuun ja valittuihin rajauksiin. Tutkimus perustui pieneen haastatteluaineistoon, ja kaikki haastateltavat sijoittuivat maantieteellisesti Etelä-Suomeen ja olivat kantasuomalaisia. Lisäksi vastaajajoukko oli melko heterogeeninen esimerkiksi toimialojen, yrittäjyyden keston ja elämäntilanteiden suhteen. Tämä toi aineistoon monipuolisuutta, mutta tutkimuksesta ei voida tehdä toimialakohtaisia johtopäätöksiä. Tutkimus perustuu haastateltavien omiin kertomuksiin, joissa yrittäjyyttä tarkastellaan jälkikäteen ja omasta näkökulmasta. Näin ollen tutkimus ei kuvaa vain sitä, mitä on tapahtunut, vaan myös sitä, miten haastateltavat itse jäsentävät tapahtunutta.

Tutkimus kertoo ennen kaikkea kolmannessa iässä aloitetusta yrittäjyydestä ilmiönä, ei siitä, millaista yrittäjyys on tietyllä toimialalla tai tietyssä ammattiryhmässä. Samalla on syytä tunnistaa, ettei kolmas ikä ole kaikille samanlainen tai yhtä resursoitu elämänvaihe. Tässä aineistossa korostuivat sellaiset yrittäjyyttä tukevat resurssit kuin eläke, osaaminen ja verkostot, mutta kaikilla kolmannessa iässä olevilla henkilöillä näitä ei ole käytettävissään samassa määrin.

Jatkotutkimuksessa olisi tärkeää tarkastella kolmannessa iässä aloitettua yrittäjyyttä nykyistä laajemmalla ja monimuotoisemmalla aineistolla. Erityisen hyödyllistä olisi vertailla erilaisia yrittäjyyden muotoja sekä tarkastella ilmiötä alueellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti moninaisemmista näkökulmista. Myös pitkittäistutkimus voisi tuottaa tarkempaa tietoa siitä, miten yrittäjyyteen liittyvät kokemukset muuttuvat ajan kuluessa ja elämäntilanteiden vaihtuessa. Tämän lisäksi jatkotutkimuksessa olisi perusteltua tarkastella jatkuvan oppimisen, digitalisaation ja teknologisen muutoksen merkitystä kolmannen iän yrittäjyydessä, sillä työn tekemisen tavat ja yrittäjyyden arki muuttuvat yhä digitaalisemmiksi.

Lähteet

- Ahmed, S. K. – Mohammed, R. A. – Nashwan, A. J. – Ibrahim, R. H. – Abdalla, A. Q. – Ameen, B. M. M. – Khdir, R. M. (2025) Using thematic analysis in qualitative research. *Journal of Medicine, Surgery, and Public Health*, Vol. 6, 100198.
- Amit, R. – Muller, E. (1995) Push and pull entrepreneurship. *Journal of Small Business and Entrepreneurship*, Vol. 12 (4), 64–80.
- Bell, E. – Bryman, A. – Harley, B. (2022) Business research methods. 6th ed. Oxford University Press, Oxford.
- Bordia, P. – Read, S. – Bordia, S. (2020) Retiring: Role identity processes in retirement transition. *Journal of Organizational Behavior*, Vol. 41 (5), 445–460.
- Braun, V. – Clarke, V. (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, Vol. 3 (2), 77–101.
- Bülow, M. H. – Söderqvist, T. (2014) Successful ageing: A historical overview and critical analysis of a successful concept. *Journal of Aging Studies*, Vol. 31, 139–149.
- Cassell, C. – Bishop, V. (2019) Qualitative data analysis: Exploring themes, metaphors and stories. *European Management Review*, Vol. 16 (1), 195–207.
- Crouse, T. – Lowe, P. A. (2018) Snowball sampling. Teoksessa: The SAGE encyclopedia of educational research, measurement, and evaluation, toim. C. Frey. SAGE Publications, Thousand Oaks, CA.
- Dufva, M. – Kiiski-Kataja, E. – Lähdemäki-Pekkinen, J. (2026) Megatrendit 2026: Kohti uutta yhteiskuntasopimusta. Sitran selvityksiä 251. Sitra, Helsinki.
- Elder, G. H. Jr. (1994) Time, human agency, and social change: Perspectives on the life course. *Social Psychology Quarterly*, Vol. 57 (1), 4–15.
- Eläketurvakeskus (2024) Tilasto Suomen eläkkeensaajista. Kaikki eläkkeensaajat. <<https://www.etk.fi/tutkimus-tilastot-ja-ennusteet/tilastot/kaikki-elakkeensaajat/>>, haettu 27.11.2025.
- Eskola, Jari – Suoranta, Juha (1998) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino, Tampere.
- Euroopan parlamentti ja neuvosto. (2016). *Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU) 2016/679, annettu 27 päivänä huhtikuuta 2016, luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta (yleinen tietosuoja-asetus)*. EUR-Lex. Haettu 11.2.2026.
- Fritsch, M. – Sorgner, A. – Wyrwich, M. (2023) Are Senior Entrepreneurs Happier than Who? The Role of Income and Health. *IZA Discussion Paper* No. 16534.

- Gardiner, E. – Adams, J. – Debrulle, J. – Maes, J. (2024) Exploring the impact of entrepreneurship on physical and psychological health in the context of active ageing: a systematic review. *Entrepreneurship & Regional Development*, 1–21.
- Gilad, B. – Levine, P. (1986) A behavioral model of entrepreneurial supply. *Journal of Small Business Management*, Vol. 24 (4), 45–53.
- Harms, R. – Luck, F. – Kraus, S. – Walsh, S. (2014) On the motivational drivers of gray entrepreneurship: An exploratory study. *Technological Forecasting and Social Change*, Vol. 89, 358–365.
- Heinz, W. R. – Krüger, H. (2001) Life course: Innovations and challenges for social research. *Current Sociology*, Vol. 49 (2), 29–45.
- Henley, Andrew (2007) Entrepreneurial aspiration and transition into self-employment: Evidence from British longitudinal data. *Entrepreneurship and Regional Development*, Vol. 19 (3), 253–280.
- Hirsjärvi, Sirkka – Hurme, Helena (2022) *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. 2. painos. Gaudeamus, Helsinki.
- Hoogendoorn, B. – O’Hagan-Luff, M. – Ramezani, S. – van Stel, A. (2024) Does self-employment provide a bridge to retirement? *Cambridge Journal of Economics*, Vol. 48 (4), 767–784.
- Ikram, M. K. – Labrecque, J. A. – Ikram, M. A. (2024) Prospective versus retrospective: A simple matter of timing? *Open Research Europe*, Vol. 4, 225.
- Kautonen, Teemu (2013) Senior entrepreneurship. OECD Local Economic and Employment Development (LEED) Papers, No. 2013/19. OECD Publishing, Paris.
- Kautonen, T. – Down, S. – Minniti, M. (2014) Ageing and entrepreneurial preferences. *Small Business Economics*, Vol. 42 (3), 579–594.
- Kautonen, T. – Halvorsen, C. – Minniti, M. – Kibler, E. (2023) Transitions to entrepreneurship, self-realization, and prolonged working careers: Insights from the English Longitudinal Study of Ageing. *Journal of Business Venturing Insights*, Vol. 19, e00373.
- Kautonen, T. – Hatak, I. – Kibler, E. – Wainwright, T. (2015) Emergence of entrepreneurial behaviour: The role of age-based self-image. *Journal of Economic Psychology*, Vol. 50, 41–51.
- Kautonen, T. – Kibler, E. – Minniti, M. (2017) Late-career entrepreneurship, income, and quality of life. *Journal of Business Venturing*, Vol. 32 (3), 318–333.
- Kautonen, T. – Tornikoski, E. T. – Kibler, E. (2011) Entrepreneurial intentions in the third age: The impact of perceived age norms. *Small Business Economics*, Vol. 37 (2), 219–234.
- Komp-Leukkunen, K. (2023) A life-course perspective on older workers in workplaces undergoing transformative digitalization. *The Gerontologist*, Vol. 63 (9), 1413–1418.

- Laslett, Peter (1996) *A fresh map of life: The emergence of the third age*. Macmillan, Basingstoke.
- Lévesque, M. – Minniti, M. (2006) The effect of aging on entrepreneurial behavior. *Journal of Business Venturing*, Vol. 21 (2), 177–194.
- Lévesque, M. – Stephan, U. – Kautonen, T. – Bakker, R. (2026) Entrepreneurship, age, and the lifespan: Taking stock and avenues for future research. *Journal of Business Venturing*, Vol. 41.
- Lewis, K. V. – Walker, E. A. (2013) Third age self-employment: A business assistance perspective. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, Vol. 20 (2), 399–419.
- Lincoln, Y. – Guba, E. G. (1985) *Naturalistic inquiry*. Sage, Newbury Park, CA.
- Maâlaoui, A. (toim.) (2019) *Handbook of research on elderly entrepreneurship*. Springer.
- Naeem, M. – Ozuem, W. – Howell, K. – Ranfagni, S. (2023) A step-by-step process of thematic analysis to develop a conceptual model in qualitative research. *International Journal of Qualitative Methods*, Vol. 22, 1–18.
- Nowell, L. S. – Norris, J. M. – White, D. E. – Moules, N. J. (2017) Thematic analysis: Striving to meet the trustworthiness criteria. *International Journal of Qualitative Methods*, Vol. 16, 1–13.
- Riekhoff, Aart-Jan – Järnefelt, Noora – Laaksonen, Mikko – Liukko, Jyri (2024) Labour shortages and employer preferences in retaining and recruiting older workers. *International Journal of Manpower*, Vol. 45 (4), 838–863.
- Singh, Gangaram – DeNoble, Alex (2003) Early retirees as the next generation of entrepreneurs. *Entrepreneurship Theory and Practice*, Vol. 27 (3), 207–226.
- Super, D. E. (1980) A life-span, life-space approach to career development. *Journal of Vocational Behavior*, Vol. 16 (3), 282–298.
- Swift, H. J. – Abrams, D. – Lamont, R. A. – Drury, L. (2017) The risks of ageism model: How ageism and negative attitudes toward age can be a barrier to active aging. *Social Issues and Policy Review*, Vol. 11 (1), 195–231.
- Tavory, I. – Timmermans, S. (2014) *Abductive analysis: Theorizing qualitative research*. The University of Chicago Press, Chicago.
- Tuomi, Jouni – Sarajärvi, Anneli (2018) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu painos. Tammi, Helsinki.
- Turun yliopisto. (2025). *Transcribe.utu.fi - transcription service*. Turun yliopisto intranet. Muokattu 16.4.2025. Luotu 25.3.2025. Haettu 11.2.2026. <https://intranet.utu.fi/index/transcribe_en/Pages/default.aspx>.

- Viljamaa, A. – Joensuu-Salo, S. – Kangas, E. (2021) Part-time entrepreneurship in the third age: Well-being and motives. *Small Enterprise Research*, Vol. 29 (1), 20–35.
- von Bonsdorff, M. E. – Zhan, Y. – Song, Y. – Wang, M. (2017) Examining bridge employment from a self-employment perspective: Evidence from the Health and Retirement Study. *Work, Aging and Retirement*, Vol. 3 (3), 298–312.
- Walker, A. – Maltby, T. (2012) Active ageing: A strategic policy solution to demographic ageing in the European Union. *International Journal of Social Welfare*, Vol. 21 (S1), S117–S130.
- Wang, M. – Shultz, K. S. (2010) Employee retirement: A review and recommendations for future investigation. *Journal of Management*, Vol. 36 (1), 172–206.
- Weber, P. – Schaper, M. (2004) Understanding the grey entrepreneur. *Journal of Enterprising Culture*, Vol. 12 (2), 147–164.
- World Health Organization. (2002). *Active ageing : A policy framework*. World Health Organization. <<https://iris.who.int/handle/10665/67215>>, haettu 11.2.2026.

Liitteet

Liite 1 Haastattelurunko

Taustatiedot ja nykytilanne

- Mihin ikäluokkaan seuraavista kuulut: 50–55, 56–60, 61–65, 66–70, 70+?
- Mikä yritysmuoto sinulla on? (esimerkiksi kevytyrittäjyys, toiminimi, osakeyhtiö, muu)
- Kuinka kauan olet toiminut yrittäjänä?
- Millaisia töitä teet yrittäjänä? (toimiala, rooli, tyypilliset tehtävät)
- Paljonko teet töitä yrittäjänä keskimäärin? (viikossa / kuukaudessa / vuoden aikana)
- Mitä muuta arkeesi kuuluu yrittäjyyden lisäksi? (esimerkiksi palkkatyö, eläke, vapaaehtoistyö, perhe/hoivavastuut, opiskelu, muu)
- Millainen työura sinulla oli ennen yrittäjyyttä?

Siirtymä yrittäjyyteen

- Miten päädyit yrittäjäksi?
- Miksi päätit aloittaa juuri silloin? (Oliko taustalla jokin muutos tai tilanne?)
- Tuliko ajatus yrittäjyydestä sinulta itseltä, jonkun ehdotuksesta, sattumalta, pakon kautta vai jostain muusta lähtökohdasta?

Motivaatiot ja merkitykset

- Mitä toivoit saavasi yrittäjyydestä, kun aloitit? (esimerkiksi raha, vapaus, mielekäs tekeminen, oppiminen, verkostot, osaamisen hyödyntäminen, uusi alku, muu)
- Mitä yrittäjyys merkitsee sinulle nyt? (Onko se enemmän työ, sivutyö, harrastus vai jostain muuta?)
- Miten yrittäjänä toimiminen on vastannut odotuksia?
- Onko se, mitä yrittäjyydeltä haet, muuttunut ajan myötä? (Miten?)

Elämäntilanne ja yrittäjyys

- Miten koet, että ikä ja elämäntilanne ovat vaikuttaneet yrittäjyyteen? (Oletko tunnistanut joitakin mahdollistavia tai rajoittavia tekijöitä, kuten esimerkiksi kokemus,

varmuus/epävarmuus, verkostot, ajankäyttö, vapaus, jaksaminen, riskinotto, asenteet, työn saanti, varallisuus, tulotaso?)

- Oletko kohdannut oletuksia tai kommentteja liittyen ikään tai elämäntilanteeseen yrittäjyyttä aloittaessasi? (esimerkiksi asiakkailta, lähipiiriltä, verkostolta tai viranomaisilta?)

Arki, hyvinvointi ja elämänlaatu

- Mitä hyvää yrittäjyys on tuonut arkeesi tai hyvinvointiisi? (esimerkiksi työn mielekkyys, sosiaalisuus, autonomia, oppiminen, taloudellinen lisä, osallisuus, vapaus)
- Mitkä ovat olleet hankalimmat asiat yrittäjän toimimisessa? (esimerkiksi epävarmuus, asiakkaiden hankinta, hinnoittelu, byrokratia, yksin tekeminen, palautuminen)

Lopetus

- Onko jotain olennaista, mitä en kysynyt, mutta jonka haluaisit sanoa?
- Tuleeko sinulle mieleen joku, joka voisi sopia haastateltavaksi ja haluaisit vinkata hänestä minulle?

Liite 2 Tutkimustiedote

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA

Tutkimuksen nimi

Yrittäjyys työn muotona kolmannessa iässä.

Pyyntö osallistua tutkimukseen

Tavoitteena on syvällisesti ymmärtää kolmannen iän yrittäjien kokemuksia yrittäjyydestä työn muotona ja sen merkitystä osana heidän arkeaan. Tutkimuksessa haastatellaan kolmannen iän käsitteen mukaisesti noin yli 50-vuotiaiden kohderyhmään sopivia yrittäjiä, jotka ovat aloittaneet yrittäjyyden kolmannessa iässä.

Osallistumisen vapaaehtoisuus

Tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Voit kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen tai peruuttaa suostumuksesi syytä ilmoittamatta, milloin tahansa tutkimuksen aikana ilman, että siitä aiheutuu sinulle minkäänlaisia kielteisiä seuraamuksia. Jos päätät peruuttaa suostumuksesi, peruutukseen mennessä jo kerättyä aineistoa käytetään tutkimustarkoitukseen anonymisoituna ja luottamuksellisesti.

Jos sinulla on kysyttävää, voit olla yhteydessä tutkijaan, jonka yhteystiedot löytyvät asiakirjan lopusta. Jos päätät osallistua tutkimukseen, sinulta pyydetään suostumus haastattelunauhoituksen alkuun.

Tutkimuksen toteuttaja

Tämän tutkimuksen toteuttamisesta vastaa Turun yliopiston kauppakorkeakoulun yrittäjyyden pääaineopiskelija Anniina Forsman. Tutkimuksen rekisterinpitäjä on Anniina Forsman, joka vastaa tutkimuksen yhteydessä tapahtuvan henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuudesta. Tieteellisessä tutkimuksessa henkilötietojen käsittely perustuu yliopistolaissa annettuun tehtävään ja sillä toteutetaan yleistä etua.

Tutkimusmenetelmä

Tämän tutkimuksen empiirinen osuus toteutetaan laadullisena tutkimuksena, jossa käytetään menetelmänä puolistrukturoituja teemahaastatteluja. Yrittäjyyden merkityksestä kolmannen iän yrittäjille kerätään aineistoa haastatteluin. Haastatteluja varten on luotu teemahaastatteluille runko.

Puolistrukturoitu haastattelu tarkoittaa, että valmiiksi suunniteltujen kysymysten lisäksi on jätetty tilaa myös vapaamuotoisille vastauksille ja keskustelulle.

Haastattelua varten varataan tunnin keskustelu-aika vastaajan kanssa. Haastattelun kesto on kuitenkin yksilöllinen ja voi olla varattua aikaa lyhyempikin. Haastattelut äänitetään mahdollisuuksien mukaan, jonka jälkeen ne litteroidaan ja lisätään tutkielman liitteeksi. Litteroinnissa huomioidaan vastaajien anonymiteetti ja huolehditaan, ettei vastaajat ole tunnistettavissa julkaistavan tiedon perusteella. Haastateltavan luvalla tutkimushaastattelut tallennetaan siis sekä ääni- että tekstitiedostona.

Haastatteluteemoja ovat taustatiedot ja nykytilanne, siirtymä yrittäjyyteen, motivaatiot ja merkitykset, elämäntilanne ja yrittäjyys, arki, hyvinvointi ja elämänlaatu, odotukset ja kokemus sekä tulevaisuus.

Tutkimuksesta mahdollisesti aiheutuvat haitat ja epämuukavuudet

Tutkimus käsittelee osittain henkilökohtaisia aiheita, keskustelu on luottamuksellista ja haastatteluaineisto anonymisoidaan niin ettei haastateltavaa voida siitä tunnistaa. Haastattelun voi halutessaan keskeyttää milloin tahansa.

Tietojen luottamuksellisuus ja tietosuojat

Tutkimuksessa haastateltavan henkilöllisyys on ainoastaan tutkijan tiedossa, ja tutkija on pro gradu-tutkielman tekijänä salassapitovelvollinen. Kaikkia haastateltavasta kerättäviä tietoja käsitellään luottamuksellisesti, eikä tietoja voida tunnistaa tutkimukseen liittyvistä tutkimustuloksista, selvityksistä tai julkaisuista.

Tutkimusrekisteriin tallennetaan vain tutkimuksen tarkoituksen kannalta välttämättömiä henkilötietoja. Tutkija ei anna haastateltavan nimeä tai yhteystietoja ulkopuolisille. Tutkimustuloksissa ja muissa asiakirjoissa haastateltavaan viitataan vain tunnistekoodilla, esimerkiksi pseudonyymillä. Rekisteriä säilytetään tutkijan tietokoneella salasanalla turvatussa kansiossa, kunnes tutkimus on päättynyt. Rekisteritietoja ja tutkimustietoja säilytetään erikseen.

Jos päätät peruuttaa suostumuksen, peruuttamiseen mennessä kerättyä aineistoa käytetään tutkimuksessa anonymisoituna ja luottamuksellisesti.

Tutkimuksen kustannukset ja rahoitus

Tutkimukseen osallistuminen on sinulle maksutonta. Tutkimuksesta ei makseta palkkiota, eikä tutkimukseen osallistumisesta aiheutuvia mahdollisia ansionmenetyksiä tai matkakustannuksia korvata.

Tutkimuksen rahoituksesta vastaa tutkija itse.

Lisätietoja

Jos sinulla on kysyttävää tutkimuksesta, voit olla yhteydessä tutkijaan. Hänen kanssaan voit keskustella kaikista tutkimuksen aikana mahdollisesti ilmenneistä kysymyksistä ja muista mieltä askarruttavista asioista.

Yhteystiedot:

Anniina Forsman, amfors@utu.fi, +358 44 2512575

Liite 3 Tietosuojailmoitus

1. Rekisterin nimi:

Kolmannen iän yrittäjyyttä koskevan pro gradu -tutkielman tutkimusaineistorekisteri.

2. Rekisterinpitäjä:

Anniina Forsman, 044 2512575, amfors@utu.fi.

Turun yliopisto, kauppakorkeakoulu, johtamisen ja yrittäjyyden laitos, Rehtorinpellonkatu 3, 20500 Turku.

3. Vastuuhenkilön yhteystiedot:

Anniina Forsman, 044 2512575, amfors@utu.fi.

4. Henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja käsittelyn oikeusperuste:

Tutkimuksessa kerätään haastatteluita, joissa kysytään yrittäjien kokemuksia yrittäjyydestä kolmannessa iässä työn muotona sekä osana heidän arkeaan. Sähköpostiosoitteita käytetään haastattelukutsun lähettämiseen. Haastatteluissa kerätään tietoa kolmannen iän yrittäjien kokemuksista, näkemyksistä, yrittäjyyteen ryhtymisen motiiveista, iän ja elämänvaiheen vaikutuksista mahdollisuuksiin ja haluun toimia yrittäjänä, yrittäjyyden tuomista hyödyistä ja haasteista yrittäjän arjessa ja siitä miten yrittäjyys on vastannut vastaajan ennakko-odotuksiin. Tietoja käytetään aihetta käsittelevään pro gradu tutkielmaan.

Henkilötietojen EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan mukaisena käsittelyperusteena on, että rekisteröity on antanut suostumuksensa henkilötietojen käsittelyyn (suostumus 6 art. 1 e-kohta)

5. Käsiteltävät henkilötietoryhmät:

Rekisteriin talletetaan rekisteröidystä seuraavia tietoja:

Nimi, puhelinnumero ja/tai sähköpostiosoite, ikäryhmä, ammattiala, työkokemus, työmäärä, kokemuksia yrittäjyydestä.

6. Henkilötietojen vastaanottajat ja vastaanottajaryhmät:

Tietoja ei siirretä eikä luovuteta tutkimusryhmän ulkopuolelle.

7. Tiedot tietojen siirrosta kolmansiin maihin:

Henkilötietoja ei luovuteta EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle.

8. Henkilötietojen säilyttämisaika tai sen määrittämisen kriteerit:

Haastattelunauhoitteista kirjoitetaan tekstitiedostot ja nauhoitteet tuhoataan. Samalla tutkimusaineistosta poistetaan suorat tunnistetiedot. Tietoja säilytetään enintään 1.12.2026 asti, jonka jälkeen aineisto hävitetään tietoturvallisesti.

9. Rekisteröidyn oikeudet:

Rekisteröidyllä on oikeus pyytää pääsy häntä itseään koskeviin henkilötietoihin sekä oikeus pyytää tietojensa oikaisemista tai poistamista taikka käsittelyn rajoittamista tai vastustaa niiden käsittelyä. Oikeutta henkilötietojen poistamiseen ei sovelleta tieteellisessä tai historiallisessa tutkimustarkoituksessa silloin, kun poisto-oikeus todennäköisesti estää käsittelyn tai vaikeuttaa sitä suuresti.

Poisto-oikeuden toteuttamista arvioidaan tapauskohtaisesti.

Rekisteröidyllä on oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle.

10. Tiedot siitä, mistä henkilötiedot on saatu:

Henkilötiedot saadaan rekisteröidyltä itseltään tutkimukseen hakeutumisen ja haastatteluun ilmoittautumisen sekä haastattelun yhteydessä. Haastateltavia rekrytoidaan julkaisemalla kutsu sosiaalisessa mediassa sekä kohderyhmälle soveltuvissa taustayhteisöissä. Tarvittaessa osallistujia tavoitetaan myös lumipallo-otannalla siten, että haastattelun lopuksi pyydetään haastateltavilta ehdotuksia muista mahdollisista osallistujista. Tämän tietosuojailmoituksen mukaisia henkilötietoja tallennetaan vain niistä henkilöistä, jotka ovat vapaaehtoisesti antaneet suostumuksensa osallistua tutkimukseen ja henkilötietojen käsittelyyn tämän tietosuojailmoituksen mukaisesti.

11. Tiedot automaattisen päätöksenteon ml. profiloinnin olemassaolosta:

Tietoja ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon tai profiloinnin tekemiseen.

Liite 4 Selvitys tekoälyn käytöstä

Generatiivista tekoälyä on käytetty tukityökaluna tämän pro gradu -tutkimuksen laadinnassa. Käytetyt työkalut ja esimerkit käyttötarkoituksista työn eri vaiheissa sekä kehoitteista on kuvattu alla.

Käytetty työkalu: OpenAI ChatGPT versiot GPT-4o ja GPT-5.2 Thinking käytetty aikavälillä 1.9.2025–22.4.2026.

- a. ChatGPT:tä on käytetty graduprosessin aikana aiheideointiin ja aiheen rajauksen apuna, tutkimussuunnitelman apuna gradutyön vaiheiden suunnittelussa, tutkimuskysymysten selkeyttämiseen, haastattelurungon kysymysten ideointiin ja jäsentelyyn, yksittäisten lauseiden uudelleenmuotoiluun tekstin ilmaisun hiomiseksi ja lähteiden muotoiluun TSE:n ohjeiden mukaisesti lähdeluettelo varten. Tekoälyn ehdotelmät ovat toimineet sparrausapuna tutkielman työstämisessä. Kaikkia ehdotelmia on arvioitu kriittisesti ja väitteet on tarkistettu manuaalisesti alkuperäislähteistä. Lopulliset valinnat on tehnyt tutkija itse.
- b. Esimerkkejä käytetyistä kehoitteista:
  - i. ”Nämä neljä ovat tutkimuskysymyksiä. Pitäisikö minulla olla vielä yksi pääkysymys ja nämä toimisivat alakysymyksinä?”
  - ii. ”Toimivatko nämä otsikot myös haastatteluteemoina vai miten haastatteluteemat tulisi määritellä?”
  - iii. ”Miten pyytäisin haastateltavia valmistautumaan haastatteluun?”
  - iv. ”Muotoile tämä kappale akateemiseen tyyliin niin, että merkitys säilyy.”
  - v. ”Tee tästä kappaleesta tiiviimpi, mutta säilytä tutkimuksellinen sisältö.”

2. Käytetty työkalu: Scopus AI käytetty aikavälillä 1.9.2025-30.11.2025.

- a. Käytetty apuna kirjallisuuskatsauksen laatimisessa aihepiiriin sopivan tutkimuskirjallisuuden etsimiseksi eri hakusanoilla perinteisen hakemisen ohella. Lähteiden valinta ja tulkinta on tehty lukemalla lähteet itse.
- b. Esimerkkejä käyttämästäni kehoitteista: ”third age entrepreneurship”, ”senior entrepreneurship”, ”older entrepreneurs”, ”later-life entrepreneurship”, ”retirement transition AND entrepreneurship”, ”life course AND entrepreneurship”.

Vakuutan, että olen käyttänyt tekoälyä huolellisesti ja varovaisuusperiaatteen mukaisesti tutkimuksen ja oppimisen tukena. Täten ilmoitan sen käytöstä avoimesti ja otan täyden vastuun tämän työn sisällöstä.